

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Bouwen aan de economie van morgen

Nota aan de preformateur

Juni 2024

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50 – 1210 Brussel

Ondernemingsnummer: 0314.595.348

○ 0800 120 33 (gratis nummer)

○ FODEconomie

○ @fodeconomie

○ [linkedin.com/company/fod-economie](https://www.linkedin.com/company/fod-economie) (tweetalige pagina)

○ [instagram.com/fodeconomie](https://www.instagram.com/fodeconomie)

○ [youtube.com/user/FODEconomie](https://www.youtube.com/user/FODEconomie)

○ economie.fgov.be

Verantwoordelijke uitgever:

Séverine Waterbley

Voorzitter van het Directiecomité

Vooruitgangstraat 50 – 1210 Brussel

084-24

Inhoudstafel

Bouwen aan de economie van morgen	5
Kerncijfers van de Belgische economie	6
Data, kennis en expertise als basis	8
Europees beleid als navigator	10
Verhoogde weerbaarheid van onze economie	12
1. Ondersteunen van de open strategische autonomie en het concurrentievermogen van ons land	12
2. Inzetten op economische veiligheid en beschermen van de handelspositie	12
3. Implementeren van het interne marktbeleid op Belgisch niveau om de herindustrialisering te bevorderen	14
4. Verhogen risicoparaatheid via de uitbouw van een performant en adequaat crisisbeleid	14
Versterking van netwerkindustrieën en strategische sectoren	17
1. Een duurzaam, betrouwbaar, betaalbaar en toekomstgericht energiesysteem	17
2. Een performant telecomnetwerk voor de digitale economie	23
3. Modernisering van de postsector	26
4. Strategische bedrijfstakken	27
Een stabiel en competitief toekomstmodel voor ondernemingen en kmo's	29
1. Oog voor kmo's en zelfstandigen	29
2. Circulaire economie als economisch model	30
3. Een duidelijk juridisch kader	31
4. Ruimte bieden voor innovatie	33
5. Overheidsopdrachten	35
Consumentenbescherming en een rechtvaardige, inclusieve transitie	37
1. Een bewuste consument	37
2. Betaalbare prijzen	38
3. (Toegang tot) financiële dienstverlening	38
4. Markttoezicht	39

Bouwen aan de economie van morgen

Onze samenleving is continu in evolutie. Burgers, consumenten, bedrijven en overheden worden geconfronteerd met tal van uitdagingen, denk aan opkomende technologieën zoals artificiële intelligentie, klimaatvraagstukken en maatschappelijke kwesties. Hoewel de groei lijkt te bestendigen moet gebouwd worden aan een **weerbare economie** met **oog voor veiligheid**. Gedreven door Europese initiatieven moet ook op Belgisch niveau een visie ontwikkeld worden op herindustrialisering. Economische veiligheid en open strategische autonomie vormen bovendien kernbegrippen bij het uitzetten van een handelsbeleid. De maatschappelijke weerbaarheid, inclusief het operationeel crisisbeleid, moet bovendien verder worden versterkt.

De « Green and digital transition » is zowel een opportuniteit als een noodzaak voor onze economie, onze ondernemingen en onze burgers. Deze transitie vereist **sterke netwerkindustrieën**, met onder meer een duidelijke, consistente energievisie en een beleid dat gericht is op de digitale economie.

Ondernemingen moeten ondersteund worden in deze veranderende maatschappij. **Een stabiel en competitief toekomstmodel** is voor zowel grote ondernemingen als kmo's belangrijk. Circulaire economie moet hierin een leitmotiv zijn. Belgische ondernemingen moeten kunnen genieten van een gunstig ondernemingsklimaat, dat hun **concurrentievermogen** bestendigt en hen stabiliteit en zekerheid biedt om investeringen aan te gaan.

De **transitie** moet niet enkel **duurzaam en digitaal** zijn, ze moet ook **rechtvaardig** en inclusief zijn. De meest kwetsbare burgers en consumenten mogen niet uit het oog verloren worden bij de omslag naar een groenere en meer digitale wereld. Het sociaal luik vormt een derde belangrijke pijler, en vult de dubbele transitie aan tot een triple transition. Het is belangrijk dat de **consument zich bewust** is van zijn rechten, en kan genieten van betaalbare en veilige producten en diensten.

De FOD Economie beschikt over **fundamentele instrumenten** om te bouwen aan de economie van morgen, en is daarom een belangrijke speler. Op basis van onze kennis, expertise en contacten met stakeholders en middenveld werd een overzicht opgemaakt met de belangrijkste strategische uitdagingen en opportuniteiten voor de toekomstige regering gelinkt aan de bevoegdheden van de FOD Economie.

Wij zijn bij de FOD Economie steeds bereid om deze beleidsprioriteiten verder toe te lichten en staan ter beschikking voor verdere informatie.

Op basis van onze kennis, expertise en contacten met stakeholders en middenveld werd een overzicht opgemaakt met de belangrijkste strategische uitdagingen en opportuniteiten voor de toekomstige regering gelinkt aan de bevoegdheden van de FOD Economie.

Kerncijfers van de Belgische economie

Het beschikken over de nodige informatie, bewijzen en kennis van de sectoren is essentieel om de politieke besluitvorming te ondersteunen. De FOD Economie volgt de situatie van de Belgische economie op door economische indicatoren en economische analyses¹ op korte, middellange en lange termijn te verspreiden.

Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) is de bbp-groei in België vertraagd van 3% in 2022 tot 1,4% in 2023. Net als in 2022 was **de binnenlandse vraag exclusief voorraden** de drijvende kracht achter de economische groei. Alle componenten ervan hebben de bbp-groei ondersteund, met uitzondering van de **investeringen in woningen** die verder lijden onder een combinatie van factoren (hoge rentevoeten, prijzen van bouwmaterialen en arbeidskosten). Daarentegen waren **bedrijfsinvesteringen** bijzonder dynamisch, ondanks de stijging van de rentevoeten. Volgens de Nationale Bank van België (NBB) konden ondernemingen hun investeringsprojecten intern financieren na “historisch hoge winstmarges en gezonde liquiditeitsposities vóór 2022”. Aan de andere kant heeft de netto-uitvoer de bbp-groei in 2023 gedrukt, in tegenstelling tot de voorgaande jaren.

In haar voorjaarsprognoses voorspelt de **Europese Commissie** een Belgische economische groei van 1,3% in 2024 en 1,4% in 2025.

Eind 2022 telde ons land 1.141.700 **kmo's** met minder dan 250 werknemers in dienst, hetzij 99,9% van het totale aantal ondernemingen. 96,9% daarvan stellen minder dan 10 werknemers te werk en de overgrote meerderheid van de ondernemingen heeft geen werknemers in dienst (82,4%). Kmo's vertegenwoordigen 59% van de bbp.

De **inflatie**, zoals gemeten door de consumptieprijsindex die maandelijks wordt gepubliceerd door de Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium van de FOD Economie (hierna Statbel), is gedaald tot 4,1% in 2023, na een piek van 9,6% in 2022. Het Prijzenobservatorium van de FOD Economie stelt een duidelijke vertraging van de inflatie vast door de daling van de energieprijzen. De prijzen van levensmiddelen, diensten en industriële goederen namen verder toe in vergelijking met 2022. Volgens het Federaal Planbureau² zou de inflatie in 2024 (3,1%) en 2025 (2,0%) haar dalende koers verderzetten.

---

1 Zo worden verschillende analyses uitgevoerd om een beter inzicht te krijgen in de werking van onze economie, zoals een trimestriële [conjunctuurnota](#), een en een monitoring van de sectoren ([sectoraal panorama](#), [horizontale screening van sectoren](#) en [verschillende sectoranalyses](#)).

2 https://www.plan.be/databases/17-nl-indexcijfer_der_consumptieprijzen_inflatievooruitzichten, 4 juni 2024.

Na 71,9% te hebben bereikt in 2022, is de **werkgelegenheidsgraad** voor 20-64-jarigen (gemeten door Statbel, op basis van gegevens verzameld in het kader van de enquête naar de arbeidskrachten - EAK) gestegen met 0,2 procentpunt tot 72,1% in 2023 (doelstelling vastgelegd door de uit-tredende regering op 80% in 2030). Dit percentage ligt echter nog steeds lager dan dat van onze drie buurlanden (Frankrijk, Duitsland en Nederland). Het verbeteren van vaardigheden is daarom essentieel als we de uitdagingen die gepaard gaan met het tekort aan arbeidskrachten en de transformatie van de economie het hoofd willen bieden.

Kerncijfers

Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders aangegeven	2022	2023	2024	2025
Bruto binnenlands product	3,0	1,4	1,4	1,3
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	9,6	4,1	2,8	1,8
Werkgelegenheidsgraad (concept EU 2020 (20-64-jarigen; EAK-definitie)) (%)	71,9	72,1	72,4	72,7

Bron: Statbel, Federaal Planbureau ([Economische begroting en economische vooruitzichten, van februari 2024](#) en [Inflatievooruitzichten van juni 2024](#))

Data, kennis en expertise als basis

Bronnen van informatie

De verschillende crises die onze samenleving heeft moeten doorstaan (met name de COVID-19-crisis, het conflict in Oekraïne, de energiecrisis) en de structurele veranderingen die aan de gang zijn (in het bijzonder de klimaatverandering, de energietransitie en socio-demografische en economische ontwikkelingen) tonen het belang van het beschikken over betrouwbare en kwalitatieve publieke statistieken en analyses, die toelaten om een socio-economisch beleid te voeren gebaseerd op data (“**evidence-informed policymaking**”).

Bovendien spelen openbare statistieken een belangrijke rol in een tijdperk dat wordt gekenmerkt door een ongekende stortvloed aan data en desinformatie. Ze objectiveren de uitdagingen waar onze samenleving mee geconfronteerd wordt en weerspiegelen de aspiraties van onze medeburgers. Om zijn missies te vervullen, is het noodzakelijk dat Statbel, de Belgische statistische dienst, als draaischijf en facilitator binnen het Belgisch statistisch systeem, beschikt over voldoende **hooggekwalificeerd personeel**, een **moderne, performante ICT-infrastructuur** en de gepaste technologische hulpmiddelen.

Bovendien spelen openbare statistieken een belangrijke rol in een tijdperk dat wordt gekenmerkt door een ongekende stortvloed aan data en desinformatie.

Via beleidsmakers en toekomstige wetgevende initiatieven zal het ook nodig zijn om Statbel, alsook zijn partners van de regionale statistische autoriteiten,

een **gemakkelijke toegang tot de administratieve** databanken van andere overheidsdiensten te garanderen, de statistische autoriteiten tijdig te betrekken bij de creatie en ontwikkeling van nieuwe databanken, en een vlottere toegang tot de data van private actoren voor statistische doeleinden te voorzien.

Analyse en expertise

De FOD Economie is een belangrijk kenniscentrum voor data, analyse en onderzoek. Niet alleen is Statbel een belangrijke, zo niet dé belangrijkste, nationale leverancier van data, de FOD volgt ook de macro-economische situatie, het macro- en sectorale concurrentievermogen, de conjunctuur, de prijzen en marktwerking op de voet. De observatoria vormen bovendien een belangrijke schakel in een evidence-informed policy binnen de FOD Economie.

Het Prijzenobservatorium van de FOD Economie is een belangrijke hefboom voor het beleid van de Ministers van Economie en Middenstand. De resultaten van de analyses en onderzoeken door het Prijzenobservatorium laten toe om eventuele beschermende maatregelen te nemen. Daarom is het belangrijk om het debat omtrent prijzen en marges te blijven objectiveren en instrumenten aan te reiken om de transparantie te verhogen, zoals de analyses in het kader van het agrovoeding-ecosysteem reeds bewezen hebben.

Daarom is het belangrijk om het debat omtrent prijzen en marges te blijven objectiveren en instrumenten aan te reiken om de transparantie te verhogen.

Het KMO-Observatorium van de FOD Economie stelt [betrouwbare en relevante gegevens](#) over zelfstandigen, kmo's en verschillende inclusieve vormen van ondernemerschap (vrouwen, buitenlanders) ter beschikking. Zijn monitoring van de deelname van kmo's aan overheidsopdrachten neemt ook toe op basis van nieuwe en verbeterde statistieken. In het kader van de statistieken over het concurrentievermogen besteedt het bijzondere aandacht aan gegevens over kmo's.

De Algemene Directie Energie van de FOD Economie levert betrouwbare en relevante gegevens over het Belgisch energielandschap. Zo monitort ze voortdurend de bevoorradingszekerheid van elektriciteit, aardgas en aardolie, verzamelt en analyseert ze energiegegevens voor toekomstige planning, en deelt ze relevante informatie om een diepgaand inzicht in de energiemarkt te bevorderen. Dit draagt bij aan een volledig begrip van de energiemarkt en ondersteunt het voorbereiden, uitvoeren en opvolgen van het energiebeleid.

KEY TAKEAWAYS

De regering dient een evidence-based beleid te voeren. Daarvoor zijn volgende elementen noodzakelijk:

- voldoende gekwalificeerd personeel binnen de statistische diensten (o.a. Statbel en INR);
- een performante informatica-infrastructuur;
- gefaciliteerde toegang tot administratieve gegevens;
- analysecapaciteit binnen de overheidsdiensten;
- de nodige middelen om een kwalitatief en onderbouwd beleid uit te werken en de naleving ervan te controleren.

Europees beleid als navigator

Tijdens de zittingsperiode 2019-2024 heeft de Europese Unie **talrijke instrumenten** (richtlijnen, verordeningen of besluiten) goedgekeurd die met name gericht zijn op de verwezenlijking van de strategische doelstellingen van de Unie in het kader van de dubbele groene en digitale transitie.

De volgende Europese Commissie zal een nieuw industrieel beleid moeten bepalen en de volgende regering zal dit moeten vertalen in een nationale strategie, in overleg met de gewesten. De FOD Economie kan deze coördinerende rol op zich nemen. Deze rol, die door alle Belgische overheden wordt erkend, zal de komende jaren moeten worden versterkt om een sterk Belgisch standpunt in de Europese instellingen te behouden. De Interministeriële Economische Commissie (IEC), waarvan de FOD Economie het secretariaat verzorgt en subcommissies voorziet, vormt daarbij een belangrijk overlegorgaan.

Inzake het Europese energiebeleid zal de volgende Commissie er strikt op toezien dat het “Fit for 55-pakket”, versterkt met de REPOWEREU-doelstellingen (zo snel mogelijke uitfasering van fossiele brandstoffen uit Rusland), tijdig wordt omgezet en ten volle geïmplementeerd. Alleen op die manier zullen de aangescherpte energiedoelstellingen voor 2030 behaald kunnen worden, waaronder in het bijzonder de EU bindende doelstellingen voor het aandeel hernieuwbare energiebronnen (42,5%) en energie-efficiëntie (reductie van finale energieconsumptie met 11,7%). Daarnaast zullen er nieuwe klimaatdoelstellingen voor 2040 worden vastgelegd die een impact zullen hebben op de energiedoelstellingen voor dat jaar. Het energieoverleg tussen de federale staat en de gewesten, CONCERE-ENOVER, permanent voorgezeten door de directeur-generaal Energie, en waarvan de Algemene Directie Energie het secretariaat verzorgt, is hierbij onontbeerlijk voor het welslagen van een gecoördineerde omzetting en implementatie van bovenstaande gedeelde bevoegdheden.

De volgende Europese Commissie zal een nieuw industrieel beleid moeten bepalen en de volgende regering zal dit moeten vertalen in een nationale strategie, in overleg met de gewesten. De FOD Economie kan deze coördinerende rol op zich nemen.

De interne markt moet worden gemoderniseerd. In deze context zal het belangrijk zijn om de aanbevelingen van het Letta-verslag³ “[Much more than a market](#)” en IMERA⁴, het Internal Market Emergency and Resilience Act, te beoordelen en waar nodig uit te voeren. In de aanbevelingen wordt de aandacht gevestigd op onder meer economische veiligheid, het belang van strategische sectoren en de rol van overheidsinvesteringen hierin en sociale rechtvaardigheid en cohesie.

De **economische, digitale en energie- diplomatie** die de Europese Unie voert op wereldschaal, hetzij binnen multilaterale instanties (zoals de WTO, de Verenigde Naties, ...), hetzij in het kader van bilaterale partnerschappen, heeft betrekking op tal van strategische thema's: veiligheid, mensenrechten, duurzaamheid, fiscaliteit, economie, milieu, digitale vaardigheden, ... De FOD Economie speelt een actieve rol bij de onderhandelingen en bij de voorbereiding van Belgische standpunten. **Het is belangrijk om de economische belangen in transversale dossiers af te stemmen.** Dit overleg met de federale en regionale partners moet worden behouden en versterkt.

KEY TAKEAWAYS

Het Europees beleid vormt een leidraad voor het Belgische beleid.

- België dient een cruciale rol te spelen binnen de Europese interne markt. De Belgische belangen dienen daarbij te worden verdedigd.
- Overlegstructuren tussen federaal en regionaal niveau zijn cruciaal om tot een gedragen Belgische positie te komen.
- Het is belangrijk om de nationale belangen te verdedigen op Europees en internationaal niveau. Een vertegenwoordiging in de belangrijkste onderhandelingsorganen is noodzakelijk.

3 In juni 2023 gaf de Europese Raad het Spaanse en Belgische voorzitterschap de opdracht om het politieke debat van de volgende EU-legislatuur voor te bereiden en er een bijdrage aan te leveren door een verslag op hoog niveau over de toekomst van de interne markt. De heer Letta werd aangesteld als onafhankelijk rapporteur. Op 18 april 2024 overhandigde hij het onafhankelijk rapport getiteld “Much more than a Market” aan de Europese leiders. Het rapport bevat aanbevelingen over hoe de interne markt kan worden versterkt om een duurzame toekomst en welvaart voor alle EU-burgers te garanderen.

4 Internal Market Emergency and Resilience Act. De IMERA-verordening is dan weer gericht op het anticiperen, zich voorbereiden en reageren op de gevolgen van toekomstige crises. Anderzijds voorziet deze reglementering ook in een permanente monitoring van mogelijke nieuwe crises, in een waakzaamheids- of noodfase voor wanneer een bedreiging manifest wordt, en ook in structuren waarmee de lidstaten hun respons kunnen coördineren. Er wordt voorzien in een raamwerk voor het plannen van noodmaatregelen: het zorgt voor de opstelling van crisisprotocollen, training en simulaties, evenals een systeem dat snel elk incident oppikt dat de werking van de interne markt zou kunnen verstoren.

Verhoogde weerbaarheid van onze economie

De wereldeconomie kende enkele grote schokken de afgelopen jaren terwijl er grote veranderingen (bijvoorbeeld op digitaal en innovatief vlak, maar ook op vlak van klimaat, demografie) plaatsvonden. De recente crisissen legden enkele zwakheden van onze economie bloot en benadrukten het belang van een sterke, weerbare economie. Ons land heeft lessen getrokken uit het verleden en geleerd te anticiperen en zich voor te bereiden.

1. Ondersteunen van de open strategische autonomie en het concurrentievermogen van ons land

In het huidige complexe geopolitieke landschap is **open strategische autonomie** een fundamenteel element voor de soevereiniteit van ons land en zijn vermogen om onafhankelijk op te treden op het internationale toneel. Het is essentieel om de economische afhankelijkheid van België ten aanzien van andere landen, vooral die buiten de Europese Unie (EU), in verschillende (strategische) sectoren **te meten en te beoordelen**. Een gecoördineerde aanpak is nodig om de open strategische autonomie te versterken, schone technologieën toe te passen, innovatie en de verspreiding ervan te stimuleren en performante ecosystemen te bevorderen.

In dit verband is onlangs op Europees niveau de **Critical Raw Materials Act (CRMA)** goedgekeurd om ervoor te zorgen dat landen van de EU toegang hebben tot de grondstoffen die ze nodig hebben om de fundamentele uitdagingen van de komende jaren aan te gaan (groene en digitale transities, geopolitieke spanningen, herindustrialisering, enz.). De uitvoering van de CRMA in België, maar ook van l'IMERA (zie hoger) is essentieel voor de Belgische bedrijven⁵.

Een gecoördineerde aanpak is nodig om de open strategische autonomie te versterken, schone technologieën toe te passen, innovatie en de verspreiding ervan te stimuleren en performante ecosystemen te bevorderen.

2. Inzetten op economische veiligheid en beschermen van de handelspositie

De screening van buitenlandse investeringen in België ("Inbound screening") speelt een sleutelrol in de economische veiligheid: we moeten ervoor zorgen dat het mechanisme dat op politiek niveau

⁵ Eén van de te volgen pistes is die van strategische partnerschappen met derdelanden, onderhandeld op EU-niveau.

wordt ingevoerd en ondersteund, doeltreffend en functioneel is om de strategische belangen van de EU en België in het bijzonder te beschermen. Wat betreft de screening van strategische investeringen in het buitenland ("**Outbound screening**"), die zich momenteel enkel in de ontwerpfase bevindt, zal de FOD Economie, gezien zijn rol op vlak van economische veiligheid, de onderhandelingen van nabij volgen. Het weerhouden mechanisme zal het ook moeten mogelijk maken om de strategische belangen en innovatie zo goed mogelijk te beschermen, zowel op Europees als Belgisch niveau.

Een rol zal ook weggelegd zijn voor het nieuwe Europese Carbon Border Adjustment Mechanism (**CBAM**). Het systeem moet vermijden dat bedrijven hun koolstofintensieve activiteiten delokaliseren buiten de EU en zal een invloed hebben op het beschermen van onze lokale economische activiteiten.

Het voeren van een zowel defensief als offensief **handelsbeleid** rekening houdend met ons eigen economisch landschap en nieuwe uitdagingen (bijvoorbeeld klimaatverandering en circulaire economie, maar ook artificiële intelligentie en de digitale sector) vormt de sleutel voor een sterke economie. Ook hier is meten weten: **de analyses van onze economische belangen worden zowel stroomopwaarts als stroomafwaarts van de onderhandelingen uitgevoerd**. Op basis van de aangeleverde cijfers worden de betrokken sectorfederaties betrokken en Belgische standpunten onderbouwd. De toegevoegde waarde van deze activiteiten van de FOD Economie wordt erkend en is belangrijk in het kader van de handelsbesprekingen op Belgisch, Europees en internationaal niveau. In deze context moet ook worden opgemerkt dat alle handelsbeschermingsprocedures (antidumping, antisubsidie en vrijwaringsmaatregelen) die door de Commissie worden gevoerd, van nabij worden opgevolgd door de FOD Economie in zijn hoedanigheid van bevoegde nationale autoriteit ter zake. Zijn rol bestaat er voornamelijk in de federale minister van Economie te helpen bij het innemen van een standpunt wanneer een handelsbeschermingsmaatregel ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de lidstaten. De minister beslist op basis van een voorstel van het departement. Dit voorstel wordt opgesteld op basis van een analyse van de informatie, verzoeken en/of bijdragen die van de verschillende betrokken partijen zijn ontvangen.

Vergunningen (ook voor cultuurgoederen) zijn een belangrijk instrument van toezicht op de buitenlandse handel. De reeds aangevatte **modernisering** en herziening van de **vergunningswetgeving** (wet van 1962) moet worden verdergezet.

Men moet de toepassing van de Europese beperkende maatregelen (sancties) blijven opvolgen, en meer in het bijzonder de implementatie van de sancties op Russische diamanten. België speelt een centrale rol in het internationale G7 certificatieschema. Het is belangrijk dat er een adequate structuur wordt opgezet om dit in goede banen te leiden.

Ten slotte zal ook **de strijd tegen economische fraude, het witwassen van geld en de financiering van terrorisme** moeten worden versterkt.

Het voeren van een zowel defensief als offensief handelsbeleid rekening houdend met ons eigen economisch landschap en nieuwe uitdagingen (bijvoorbeeld klimaatverandering en circulaire economie, maar ook artificiële intelligentie en de digitale sector) vormt de sleutel voor een sterke economie.

3. Implementeren van het interne marktbeleid op Belgisch niveau om de herindustrialisering te bevorderen

Het interne marktbeleid vormt een hefboom voor het financieren van strategische doelstellingen en men beschikt daartoe over verschillende instrumenten: IPCEI, staatssteunbeleid, investeringsplannen en positioneren van strategische sectoren, overheidsopdrachten ...

Het Europees industrieel beleid staat opnieuw op de agenda. Een **federale visie op het herindustrialiseringsbeleid**, die de groei van Belgische ondernemingen centraal plaatst, moet hiertoe bijdragen. Het rapport Letta opent deuren voor een nieuwe kijk op het industrieel beleid. Een beleid dat ook kan gestuurd worden door bevoegdheden die zich op federaal niveau bevinden.

Belangrijke projecten van gemeenschappelijk Europees belang, of IPCEI's, zullen ook in de komende jaren worden gebruikt, vooral onder impuls van Frankrijk en Duitsland, in het kader van de **Europese herindustrialisering**, voor sectoren die de strategische autonomie van de Europese Unie moeten verhogen en/of die moeten bijdragen tot een koolstofneutrale economie. Het is belangrijk om voldoende proactief te zijn om ervoor te zorgen dat geavanceerde Belgische industrieën kunnen deelnemen aan deze **innovatieplatformen**.

Het Europees industrieel beleid staat opnieuw op de agenda. Een federale visie op het herindustrialiseringsbeleid, die de groei van Belgische ondernemingen centraal plaatst, moet hiertoe bijdragen.

4. Verhogen risicoparaatheid via de uitbouw van een performant en adequaat crisisbeleid

Het is belangrijk om te leren van eerdere crises en maatregelen te treffen die bijdragen aan de veerkracht van de economie als dergelijke crises zich opnieuw zouden voordoen. Een monitoring is essentieel indien we willen beschikken over instrumenten om vroegtijdige waarschuwingssignalen te detecteren, in plaats van te reageren wanneer een crisis zich heeft voorgedaan. Daarom moeten we de toegang tot databanken vergemakkelijken om een continue en proactieve gegevensverwerkingscapaciteit te ontwikkelen, om nieuwe statistieken/gegevens over bepaalde sectoren te produceren (met name in de agrovoedingssector) en om snel specifieke onderzoeken op te zetten op verzoek van politieke besluitvormers.

Het is belangrijk om te leren van eerdere crises en maatregelen te treffen die bijdragen aan de veerkracht van de economie als dergelijke crises zich opnieuw zouden voordoen.

De FOD Economie heeft, in samenwerking met onze institutionele partners en het Nationaal Crisiscentrum (NCCN), deelgenomen aan de **Belgische Nationale Risicobeoordeling** (BNRA) om de belangrijkste risico's voor de stabiliteit van het Belgische landschap in kaart te brengen, bouwt verder aan een operationeel crisisbeheer binnen zijn expertisedomeinen en draagt bij tot het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid door het opstellen van sectorale nationale weerbaarheidsplannen (Belgian National Resilience Plan [BNRP]).

Twee strategische beleidsdomeinen verdienen bijzondere aandacht in het kader van risicoparaatheid: energie en agrovoeding.

Energie

De FOD Economie vervult de rol van **sectorale overheid voor het energiecrisisbeleid**, de bescherming van kritieke infrastructuren en aanbieders van essentiële diensten in de energiesector, momenteel vooral gericht op korte termijn incidenten en tijdelijke onderbrekingen van de energiebevoorrading. Met de verschuivingen in het energielandschap en uitdagingen zoals geopolitieke onzekerheid en klimaatverandering, dient dit beleid verder ontwikkeld te worden rond drie assen:

1. Het huidige crisisbeleid moet uitgebreid worden om ook **langdurige en complexe situaties** te omvatten. In deze context moeten strategieën worden ontwikkeld om langdurige crisissen te anticiperen en te beheren. Daarnaast moet het Belgische energiesysteem voorbereid zijn op langdurige conflicten, waarbij het energiesysteem indien nodig overschakelt van een marktgedreven naar een nationale veiligheidsfocus. Deze overgang moet goed voorbereid worden in samenwerking met exploitanten en veiligheidsdiensten, inclusief duidelijke richtlijnen over wanneer deze procedures ingaan.
2. We moeten verzekeren dat het crisisbeleid zijn **“fit for purpose”** behoudt. Een effectief crisisbeleid moet **voortdurend getest en bijgewerkt** worden om ervoor te zorgen dat het adequaat reageert op nieuwe en opkomende bedreigingen.
3. Ontwikkelaars van nieuwe energieprojecten die potentieel essentiële rollen zullen vervullen, moeten tijdig en op correcte wijze op de hoogte gebracht worden van bijkomende eisen op het gebied van beveiliging. Zo kunnen deze projecten actief het **“security-by-design-principe”** toepassen om zich zo goed mogelijk voor te bereiden op dreigingen, net zoals andere aanbieders van essentiële diensten binnen de energiesector dit reeds moeten doen. Een allround analyse van bestaande en nieuwe dienstverleners is noodzakelijk om de beveiligingseisen te bepalen. Deze bijkomende eisen omvatten niet enkel het gebruik van voldoende betrouwbare processen en producten in nieuwe en bestaande infrastructuur, maar onder andere ook de lokalisatie van controlecentra en zelfs het eigenaarschap van de essentiële dienstverleners. Het op voorhand informeren van ontwikkelaars van energieprojecten over deze beveiligingseisen moet de kosten voor de maatschappij zo beperkt mogelijk houden.

Agrovoeding en water

De agrovoedingssector vertegenwoordigt een economisch ecosysteem dat van vitaal belang is voor het overleven van de bevolking en voor de strategische autonomie van België. Dit rechtvaardigt ten volle een specifieke behandeling en beheer in geval van crisis of in het licht van scenario's van civiele weerbaarheid. De regering is zich bewust van de vitale rol die de agrovoedingssector⁶ speelt en moet daarom een **sectorale autoriteit** met een inspectiedienst aanwijzen en deze de personele en budgettaire middelen geven om de taken uit te voeren die zijn vastgelegd in de NIS2- en CER-richtlijnen. Deze sectorale autoriteit zal ook als taak hebben om crisisscenario's of scenario's voor civiele weerbaarheid voor deze sector te beheren en zal regelmatig verslag moeten uitbrengen aan de betrokken ministers, alsook aan het NCCN en aan het Centrum voor Cybersecurity België.

KEY TAKEAWAYS

De recente crisissen legden enkele zwakheden van onze economie bloot en benadrukten het belang van een sterke, weerbare economie.

- Het meten en evalueren van de strategische autonomie, gelinkt aan een goede implementatie van de CRMA, is noodzakelijk.
- Handelsbeleid en economische veiligheid gaan hand in hand. Een screening van de buitenlandse investeringen en het toekennen van vergunningen zijn belangrijke instrumenten.
- Er is nood aan een federale visie op herindustrialisering teneinde de interne markt te versterken.
- IPCEI spelen een belangrijke rol op vlak van innovatie.
- Het crisisbeleid dient te worden versterkt; de toegang tot gegevens voor statistische doeleinden moet worden vergemakkelijkt, zodat voortdurend toezicht kan worden gehouden en gerichte actie kan worden ondernomen in het geval van een crisis.
  - Voor de energiesector in het bijzonder dient een strategie te worden uitgewerkt om langdurige crisissen te anticiperen en te beheren waarbij het "security by design" principe centraal staat.
  - Een sectorale autoriteit voor de agrovoedingssector dient te worden aangeduid.

⁶ Op Europees niveau valt de voedingssector onder twee richtlijnen, de ene over **cyberbeveiliging** (2022/2555, "NIS 2") en de andere over **de weerbaarheid van kritieke entiteiten** (2022/2557, "CER"). De FOD Economie werd door het NCCN gevraagd om de ontwikkeling van een ontwerp van noodplan ("Food Crisis Plan") en een ontwerp van nationaal weerbaarheidsplan voor een duurzame voedselvoorziening op lange termijn in België ("Belgian National Resilience Plan Food & Water") te coördineren.

Versterking van netwerkindustrieën en strategische sectoren

Overheidsinvesteringen zijn een belangrijke hefboom voor de ontwikkeling van de economie. Ze zijn bovendien een katalysator voor innovatie, verduurzaming en digitalisering. De Studiecommissie voor Overheidsinvesteringen wees op het belang van het vastleggen van **strategische visies en beslissingscriteria** voor investeringen door de nieuwe regering binnen ieders beleidsdomein en het uitbrengen van een verslag aan het einde van hun ambtstermijn over de verwezenlijkingen en de naleving ervan. De **verderzetting van het huidige Plan voor Herstel en Veerkracht** en het **Plan voor Herstart en Transitie** die aandacht hebben voor de meest strategische sectoren en netwerkindustrieën is hierbij belangrijk.

Op basis van een strategische visie moet een concreet actieplan voor investeringen, onder meer in netwerkindustrieën⁷, uitgewerkt worden die de transitie van onze economie bevordert. Deze sectoren (bijvoorbeeld energie en telecom) zijn niet alleen belangrijk voor het economisch weefsel, ze zijn daarnaast een belangrijke factor inzake tewerkstelling.

Op basis van een strategische visie moet een concreet actieplan voor investeringen, onder meer in netwerkindustrieën, uitgewerkt worden die de transitie van onze economie bevordert.

1. Een duurzaam, betrouwbaar, betaalbaar en toekomstgericht energiesysteem

De transitie naar een koolstofarm energiesysteem tegen 2050 vereist een ingrijpende simultane transitie binnen de verschillende energievectoren en economische sectoren. Men moet inzetten op kostenefficiënte maatregelen om zowel nieuwe technologieën te bevorderen, als huidige sectoren begeleid af te bouwen of te hervormen. De nodige infrastructuren moeten hiervoor worden ontwikkeld en/of, waar mogelijk, kunnen bestaande elementen worden hergebruikt.

Het **belang van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP)**, dat net de ambitie heeft om een samenhangende visie op het energiebeleid en aanverwante sectoren te bieden, zou in die optiek in toekomstige versies moeten worden versterkt. Op die manier wordt het een beleidsinstrument dat lange termijn zekerheid biedt voor overheden en private partijen.

Het is belangrijk dat de verdere uitbouw van de energietransitie uitgaat van een data driven policy. De FOD Economie speelt een cruciale rol betreffende de **voortdurende controle van de bevoorradingszekerheid**. Hij houdt voortdurend toezicht op de bevoorradingszekerheid van elektriciteit, aardgas en aardolie, verzamelt en analyseert energiegegevens voor toekomstige planning, en deelt relevante informatie om een diepgaand begrip van de energiemarkt te bevorderen. Daarnaast be-

⁷ Ook in het rapport Letta worden 3 grote werven worden geïdentificeerd: de financiële markten, de energiesector en de telecom.

waakt hij de voortgang ten opzichte van Europese doelstellingen en is hij actief betrokken bij het monitoren van de energietransitie.

Eén van de belangrijke instrumenten die de FOD Economie hanteert om de toekomstige bevoorradingszekerheid te waarborgen, zijn de **prospectieve studies**. Deze studies worden elke vier jaar opgesteld in samenwerking met verschillende partners, met een vooruitblik van minstens tien jaar. Het doel van deze studies is om mogelijke problemen met de bevoorradingszekerheid van het Belgische energiesysteem te identificeren en aan te pakken. De prospectieve studies bieden een basis om de verschillende aspecten van het energiesysteem te evalueren en indien nodig bij te sturen. **Het is belangrijk dat de komende regering aandacht besteedt aan de ontwikkeling van een multivectoriële energievisie. Deze visie zou moeten focussen op een geïntegreerde aanpak van verschillende energiebronnen en -systemen om een duurzame energietoekomst te waarborgen.** Een geïntegreerde studie maakt het voor de FOD Economie mogelijk om een instrument te ontwikkelen om deze visie te bewaken.

Bevoorradingszekerheid

Bevoorradingszekerheid stond gedurende de afgelopen legislatuur meer dan ooit centraal in het Belgische energiebeleid, vooral aangewakkerd door de Russische agressie tegen Oekraïne. Als reactie hierop werd besloten om de **productiecapaciteit van Doel 4 en Tihange 3** met 10 jaar te verlengen teneinde de bevoorradingszekerheid naar de toekomst te verzekeren. De nodige akkoorden werden daarover afgesloten met Engie⁸. De tijdige uitvoering van deze akkoorden is cruciaal voor het zgn. flex-LTO scenario waarbij de centrales vanaf 1 november 2025 weer op het net kunnen worden aangesloten. Indien de toekomstige regering wijzigingen wenst aan te brengen aan de wet op de kernuitstap dient steeds rekening te worden gehouden met de Engie-deal en de beslissing van de Europese Commissie in het kader van het staatssteundossier.

Voor de bevoorradingszekerheid inzake elektriciteit is het capaciteitsvergoedingsmechanisme (CRM) noodzakelijk om de bevoorrading voor minstens de komende tien jaar te garanderen. Dit mechanisme moet blijvend worden opgevolgd en aangepast aan het veranderende energielandschap. Om ervoor te zorgen dat de bevoorradingszekerheid van elektriciteit gewaarborgd blijft, is het essentieel om **flexibiliteit** te bevorderen, inclusief actief beheer van de vraag, binnen het Europees kader (i.e. EMD richtlijn en de bijbehorende netcodes). Daarnaast is voortdurende monitoring van de markt noodzakelijk. De voortdurende implementatie en verbetering van het CRM spelen hierbij een cruciale rol.

Tijdens de energiecrisis heeft België veerkrachtig gehandeld en continu voor de elektriciteits- en gasbevoorrading gezorgd. Er werd, zoals dat reeds het geval was voor elektriciteit, een noodplan aardgas voorbereid en goedgekeurd.

Ook voor aardgas wordt de bevoorradingszekerheid gemonitord. Hoewel er geen capaciteitsremuneratiemechanisme is voor de aardgasmarkt, houdt de FOD Economie toezicht op zowel de invoer- en doorvoercapaciteit als de prijzen. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan het naleven van Europese normen voor de voorziening van **beschermde afnemers**. Het doel is om de jaarlijkse rapportage door relevante leveranciers en bevrachters te optimaliseren. Er werden in dat kader ook voorbereidingen getroffen voor wetswijzigingen om bij problemen in de gasbevoorrading Fluxys aan te stellen als noodshipper en de Europese vereisten voor het leveren aan beschermde afnemers, gasopslagvuldoelstellingen en solidariteitsverzoeken aan en van buurlanden op te vangen.

---

⁸ Zie volgende pagina's

Het is ook nodig om de continuïteit van de bevoorrading met ruwe olie en aardolieproducten te waarborgen, in het bijzonder om het concurrentievermogen van de petrochemische industrie te garanderen, en om een optimale transitie mogelijk te maken van groene fossiele brandstoffen naar andere soorten energie voor de bevoorrading van de vervoersector. In dezelfde lijn als deze energietransitie zal het belangrijk zijn om een **wettelijk kader op te zetten dat de ontwikkeling van nieuwe brandstoffen** voor de vervoersector mogelijk maakt, waarbij een redelijke prijs en optimale kwaliteit voor de consument worden gegarandeerd, evenals de vervanging van fossiele brandstoffen en in het bijzonder de gevolgen ervan op de overheidsfinanciën omwille van de vermindering van de accijnsinkomsten op fossiele brandstoffen.

Verdere versnelde uitrol van de energietransitie

Europa heeft als doel om tegen 2050 klimaatneutraal te worden, onder meer door de overstap naar een koolstofvrij energiesysteem. Deze energietransitie gaat ook hand in hand met de wens om onze afhankelijkheid van Russische fossiele brandstoffen te verminderen. Op nationaal niveau dienen **onderstaande assen** door de volgende federale regering verder te worden ontwikkeld.

- **Offshore windenergie** speelt een belangrijke rol in de energietransitie. Door een bijkomende productie van minimum 3,15 en maximum 3,5 GW te realiseren in de Prinses Elisabeth-zone (PEZ) is het mogelijk om de vooropgestelde 5,4 tot 5,8 GW aan offshore windenergie te realiseren tegen uiterlijk 2030. Om de bouw en exploitatie van de bijkomende offshore installaties toe te wijzen, dient de federale regering een concurrerende inschrijvingsprocedure (tender) te organiseren. De tender voor kavel 1 (700 MW) wordt gelanceerd eind oktober 2024 en toegekend eind 2025. De tender voor kavels 2 en 3 (elk 1400 MW) worden gelanceerd in 2026. De winnaar van de tender krijgt de toelating en de nodige vergunningen voor de bouw en exploitatie van offshore installaties voor de productie van elektriciteit via hernieuwbare energiebronnen.

Om de offshore windcapaciteit op de lange termijn te verhogen moet gekeken worden naar de “repowering” van de reeds gerealiseerde Oostelijke zone. Deze repowering, in combinatie met een ruimtelijke uitbreiding van deze zone en de ontwikkeling van floating solar, kan een belangrijke bijdrage leveren voor de ontwikkeling van 8 GW in de Belgische Noordzee. Een cruciaal onderdeel van de repowering is het garanderen dat de terugval van productie in de overgangsfase minimaal gehouden wordt om de bevoorradingzekerheid niet in gedrang te brengen. De principebeslissingen over hoe deze repowering georganiseerd zal worden, moeten volgende legislatuur genomen worden. Daarnaast dient België een voortrekkersrol te spelen in het “Greater North Sea Basin Initiative”, een recent gelanceerd regionaal initiatief over het *multi use* gebruik van de Noordzee.

- Naast energie-efficiëntie en het rechtstreeks gebruik van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen, zal ook **waterstof** een belangrijke rol spelen in het toekomstige energiesysteem. Waterstof kan duurzaam worden geproduceerd en heeft, naast zijn multi-inzetbaar karakter, het voordeel dat het geen broeikasgassen uitstoot bij het gebruik. De federale overheid lanceerde in 2022 zijn eerste waterstofstrategie en heeft deze reeds in belangrijke mate geïmplementeerd in de waterstofwet en via verschillende financiële ondersteuningsmechanismen. De ontwikkeling van een duurzame waterstofmarkt zal verder moeten worden ondersteund om het potentieel van waterstof binnen de energietransitie ten volle te benutten, zonder de veiligheid (bijvoorbeeld vervoer via pijpleiding) uit het oog te verliezen. De implementatie van recente Europese regelgeving binnen België is tijdens de volgende legislatuur noodzakelijk.

- De versnelde uitvoering van de energietransitie brengt ook **aanzienlijke veranderingen in de netontwikkeling** met zich mee, en dit wordt een belangrijk aandachtspunt voor de komende regering. Zo zal onze interconnectie met strategische partnerlanden moeten worden verstrekt om grote hoeveelheden hernieuwbare elektriciteit op een kosten-efficiënte manier te importeren. Hiervoor moeten bestaande praktische en financiële barrières worden overwonnen op bilateraal en Europees niveau, waaronder een billijke verdeling van de kosten en baten onder betrokken lidstaten.
- Een ander belangrijk onderdeel voor het tijdig realiseren van de projecten die nodig zijn voor een succesvolle energietransitie is een consequent vergunningenbeleid. De komende regering moet prioriteit blijven geven aan het **digitaliseren van het vergunningenbeleid en aan de administratieve vereenvoudiging**.
- Op het gebied van wetgeving inzake **marktwerking** bevindt het Koninklijk Besluit Federaal Technisch Reglement (KB FTR) zich momenteel in de laatste fase van goedkeuring, maar de TRIS-richtlijnprocedure moet nog worden doorlopen door aanmelding bij de Europese Commissie. Een dringende herziening is vereist om twee redenen: aanpassing aan nieuwe technische eisen van Europese netcodes en een update van de crisisbeheerprocedure voor elektriciteit. Een belangrijk aandachtspunt voor de regering is de tijdige aanpassing van het KB FTR gezien het langdurig aanpassingsproces. Daarnaast zijn door de invoering van EU-Verordening (EU) 2015/1222 sommige bepalingen van het koninklijk besluit van 20 oktober 2005 over de oprichting en de organisatie van een Belgische blokhandelsmarkt – en die de binnenlandse energiemarkt regelt – verouderd. Hoewel bepaalde delen nog steeds relevant zijn als aanvulling op de Europese wetgeving, is een juridische herziening nodig om ze in overeenstemming te brengen met de nieuwe Europese regels.
- Op het gebied van **hernieuwbare energie in transport, luchtvaart en maritieme scheepvaart** is het doel om een nationaal wettelijk kader te creëren dat de verschillende Europese verordeningen en richtlijnen betreffende de integratie van hernieuwbare energie in de gehele transportsector - zowel over land, op zee als in de lucht - omzet. Deze omzetting moet gebeuren voor midden 2025. Dit wettelijke kader moet stabiliteit bieden om investeringen op de langere termijn aan te moedigen en zo de ontwikkeling van nieuwe technologieën en alternatieve brandstoffen te stimuleren.

Implementatie van de regeringsbeslissing inzake de levensduurverlenging van de kerncentrales D4-T3

Zoals hierboven reeds gesteld werd besloten om de productie van 2 GW nucleaire capaciteit, met name Doel 4 en Tihange 3, gedurende een periode van 10 jaar te verlengen. Hiertoe werden de volgende wetswijzigingen doorgevoerd:

- de wet van 26 april 2024 houdende de verzekering van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie en de hervorming van de sector van de nucleaire energie (1)
- de wet van 26 april 2024 tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie
- de wet van 26 april 2024 houdende de oprichting, organisatie en werking van een publiekrechtelijke instelling die tot doel heeft de financiële verantwoordelijkheid voor bepaalde nucleaire verplichtingen te dragen
- de wet van 26 april 2024 houdende de oprichting, organisatie en werking van een administratieve dienst met boekhoudkundige autonomie, met als naam BE-WATT en diverse bepalingen inzake de uitwisseling van informatie.

Deze wijzigingen werden doorgevoerd ingevolge het **akkoord gesloten tussen de Belgische staat en de nucleaire operator Electrabel**, dit bestaat uit vier luiken⁹:

- (1) de verlenging van de levensduur van de kerncentrales Doel 4 en Tihange 3 en de ondersteuningsmechanismes en structuurwijzigingen in dit verband, waaronder het aandeelhouderchap van de Belgische staat in een Joint Venture BE-NUC, die mede-eigenaar wordt van deze kerncentrales (89,81% BE-NUC – 10,19% Luminus NV);
- (2) de overdracht van de financiële verantwoordelijkheid van de kernexploitant voor de lange termijn opslag en definitieve berging van nucleair afval, en de vergoeding hiervan, inclusief een risicopremie;
- (3) de wijziging van het toezicht op de financiële positie van de kernexploitant, de perimeter van dat toezicht, en de voorwaarden waaraan de kernexploitant moet voldoen, in het licht van het gewijzigde risicoprofiel door de overeengekomen overdracht van financiële verantwoordelijkheid;
- (4) afspraken inzake risicoallocatie in geval van wetswijzigingen

Het ondersteuningsmechanisme maakt momenteel het onderwerp uit van een lopend onderzoek door de Europese Commissie in het kader van staatssteun.

Door deze nieuwe omkadering **neemt de Belgische staat, via BE-WATT, 3 nieuwe rollen op:**

■ **de rol van aandeelhouder van de vennootschap BE-NUC,**

Dit veronderstelt onder meer de financiering van de CAPEX en OPEX van BE-NUC, het beheer van de aandelen en de uitoefening van de aandeelhoudersrechten (bijvoorbeeld stemrecht op de algemene vergadering, uitoefenen van voordrachtrechten ...) en de ondersteuning van de bestuurders van BE-NUC die op voordracht van de Belgische Staat worden benoemd.

■ **de rol van tegenpartij in een “contract for difference” ter ondersteuning van de eigenaars van de kerncentrales Doel 4 en Tihange 3 (BE-NUC & Luminus NV),**

Dit veronderstelt in de eerste plaats het uitvoeren en in ontvangst nemen van de verschillende betalingen aan en van BE-NUC (en Luminus). Het gaat onder mee over de SDC Loan, de Difference Payments en de Minimum Opex Payment. Daarnaast moet de Belgische Staat in deze rol ook in staat zijn om de verschillende berekeningen die aan deze betalingen ten grondslag liggen, te controleren en waar nodig te betwisten.

■ **de rol van het beheer van de financiële risico's en de in ontvangst genomen betalingen van BE-NUC in het kader van voormeld “contract for difference”.**

Hiertoe kunnen financiële producten zoals PPA's met grote industriële afnemers en andere marktspelers ontwikkeld worden.

---

⁹ Deze afspraken werden ook wettelijk verankerd door:

- de aanpassing van de wet 31 januari 2003 op de geleidelijke uitstap uit kernenergie;
- de oprichting van een publiekrechtelijke instelling, Hedera, om de lange termijn financiële verantwoordelijkheid voor de nucleaire verplichtingen te dragen en de bedragen betaald onder de caperegeling te beheren. Deze instelling zal ook de verantwoordelijkheid die de staat vroeger op zich had genomen (de nucleaire passiva) beheren.
- de aanpassing van de wet van 12 juli 2022 betreffende de nucleaire voorzieningen. Hierdoor wordt het mogelijk de niet-Europese activa van Electrabel uit de Electrabel perimeter te halen. De Franse moedervenootschap ENGIE garandeert dat er voor minstens 4 miljard euro in Electrabel blijft en verleent een ongelimiteerde en onopzegbare moedervenootschapsgarantie (parent company guarantee) voor de ontmantelingsverplichtingen van Electrabel, het volumerisico in het kader van de financiële verantwoordelijkheidsoverdracht en de terugbetaling van de leningen aangegaan bij Synatom. Aanvullend wordt een aandeelhoudersondersteuning voorzien en worden de drempels voor de kapitaalsbeslissingen uit de wet verlaagd.
- de opname van afspraken omtrent de schadevergoeding door eventuele toekomstige regelgeving mocht deze een negatieve impact hebben op de kernexploitant of de nucleaire activiteiten van Electrabel.

BE-WATT is een nieuw opgerichte Administratieve Dienst met Boekhoudkundige Autonomie (ADBA). In uitvoering van voormelde BE-WATT Wet werd een koninklijk besluit aangenomen (voorbehoud). **BE WATT** zal eveneens de tegenpartij zijn voor de contracts for difference voor de offshore windparken.

De nieuw opgerichte organisatie **HEDERA** zal voor het beheer instaan en moet de bedragen investeren om het gewenste rendement te genereren om de kosten voor het afvalbeheer te betalen wanneer zij verschuldigd zijn.

Een bijkomend gevolg van de deal, maar geen nieuwe rol voor de overheid, is de uitbreiding van het speelveld van de **Commissie voor nucleaire voorzieningen (CNV)**. Door de overdracht van de lange termijn financiële verantwoordelijkheid voor een deel van de nucleaire verplichtingen aan HEDERA moet de CNV ook een prudentieel toezicht uitoefenen op HEDERA. Daarnaast zal de CNV ook een prudentieel toezicht uitoefenen op bestaande nucleaire passiva. De overdracht van het beheer van deze bestaande nucleaire passiva naar Hedera moet geregeld worden bij een Koninklijk Besluit, waarna HEDERA ook toezicht zal kunnen uitoefenen op de uitgaven voor deze bestaande nucleaire passiva. De CNV heeft haar zetel bij de FOD Economie en een aantal van de medewerkers zijn in uitvoering van de SLA met de FOD Economie werkzaam voor de CNV. Door de reeds uitgebreidere rol van de CNV ten gevolge van de wet van 12 juli 2022 en de bijkomende wetwijziging ten gevolge van de deal moet de CNV een uitgebreider takenpakket uitvoeren en dringt een nieuwe organisatie zich op. D.w.z. een CNV die een eigen structuur met ook eigen personeel heeft, al dan niet in samenhang met de bestaande SLA tussen de FOD Economie en de CNV.

Nationaal beleid voor het langetermijnbeheer van hoogradioactief en langlevend afval

De eerste beleidsmaatregel voor het langetermijnbeheer van hoogradioactief en/of langlevend afval voorziet in een participatief, transparant en stapsgewijs besluitvormingsproces. Het maatschappelijk debat over dit langetermijnbeheer dat daarna in 2023 en 2024 plaatsvond is een eerste stap daarin. Een volgende regering kan aan de slag gaan met de conclusies van dit maatschappelijk debat en het nodige participatief besluitvormingsproces verderzetten. Zoals aanbevolen in de conclusies van het maatschappelijk debat zijn er intussen initiatieven genomen met Nederland om een multinationale gedeelde berging voor kernafval van de Benelux te onderzoeken, die een volgende regering op bilateraal vlak verder kan uitwerken.

2. Een performant telecomnetwerk voor de digitale economie

De uitdagingen op vlak van digitale economie zijn groot en een performante telecommunicaatruur is hierbij cruciaal¹⁰. België dient ambitieus bij te dragen aan de implementatie van het Digital Decade Policy Programma 2030, de toekomstige “EU Digital Networks Act” en het financieringsprogramma “Connecting Europe Facility Digital (CEF digital)”. De aangekondigde EU “Telecom Act/ Digital Networks Act” en de bijhorende toekomstige voorstellen van de Commissie waaronder een herziening van het Europese regelgevend kader, zullen opgevolgd worden.

De uitdagingen op vlak van digitale economie zijn groot en een performante telecommunicaatruur is hierbij cruciaal.

Infrastructuur

Voor een doeltreffende vernieuwing van de telecommunicaatruur is een grote betrokkenheid van alle overheidsniveaus vereist. Dit betekent in het bijzonder dat de inspanningen om “witte zones” uit te roeien, om **VHCN's** (very high capacity networks) en 5G uit te rollen, moeten worden volgehouden via een plan dat verschillende acties (subsidies, ondersteuning, reglementering, enz.) en verschillende institutionele niveaus combineert, waarbij een nauwe samenwerking tussen het federale niveau, de gewesten en de steden en gemeenten noodzakelijk is.

Het “**Broadband Competence Office (BCO)**” zal in samenwerking met de toezichthouder (BIPT) een coördinerende en harmoniserende rol opnemen o.a. bij de implementatie van de “**Gigabit Infrastructure**” Verordening (GIA). De GIA voorziet in de oprichting van een **orgaan om geschillen** te beslechten die voortvloeien uit de uitvoering ervan. De federale overheid zal dan ook de nodige werkzaamheden verrichten om deze instantie op te richten. De GIA voorziet ook in de invoering van een “**geschikt voor vezel**”-label voor nieuwe woningen, waarvan de uitvoeringsvoorwaarden binnen 12 maanden na de inwerkingtreding van de verordening moeten worden vastgesteld. Sommige van deze bevoegdheden liggen op federaal niveau en het BCO zal de uitwisseling van best practices binnen België en met de rest van de EU kunnen vergemakkelijken.

Om het **Belgische telecomecosysteem te versterken**, moet er bovendien actie worden ondernomen om onderzoek, ondernemerschap (met name via de technologieoverdracht en toegang tot overheidsopdrachten) en milieuprestaties (energieverbruik, stalingsnormen) van de infrastructuur van de telecomsector te bevorderen. Deze acties zullen des te doeltreffender zijn als ze gebaseerd zijn op een strategie die anticipeert op de toekomstige behoeften inzake connectiviteit (horizon 2030-2040-2050) en op de beperkingen van de waardeketen van de sector in België. Er zijn studies en actieplannen op dit gebied nodig.

¹⁰ European Commission (2024), White Paper: How to master Europe’s digital infrastructure needs? <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/white-paper-how-master-europes-digital-infrastructure-needs>

Implementeren van instrumenten voor de digitale transitie

Nieuwe technologieën zoals artificiële intelligentie en kwantumtechnologie zullen onze economische structuur veranderen. In het kader van de digitale transitie en om de doelstellingen van het digitale decennium te bereiken, heeft de Europese Unie een aantal instrumenten aangenomen. Het gaat met name over de **verordening betreffende digitale diensten (DSA)**, de verordening tot vaststelling van een Europees kader voor digitale identiteit en vertrouwensdiensten (eIDAS V2), de verordening betreffende **Europees data governance (DGA)**, de verordening betreffende geharmoniseerde regels inzake **eerlijke toegang tot en eerlijk gebruik van data (Data Act)** en de verordening tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende **artificiële intelligentie (AI Act)**.

Deze teksten belasten immers overheden en toezichthoudende autoriteiten met nieuwe taken. Om deze taken doeltreffend uit te voeren, moet **ad-hocdeskundigheid worden ontwikkeld** en moeten nieuwe structuren worden opgezet. Het is ook belangrijk om ervoor te zorgen dat **ondernemingen duidelijk worden geïnformeerd en zich bewust zijn** van de reikwijdte van deze teksten, zodat ze er rekening mee kunnen houden en er optimaal gebruik van kunnen maken.

Nieuwe technologieën zoals artificiële intelligentie en kwantumtechnologie zullen onze economische structuur veranderen.

Digital skills

Het ontwikkelen van de economische bedrijvigheid en het ondersteunen van de arbeidsmarkt betekent dat ondernemingen en burgers in het algemeen moeten beschikken over de **digitale vaardigheden** die nodig zijn om hun digitale transformatie te waarborgen en nieuwe digitale technologieën te integreren. Dit betekent ook dat **meer vrouwen en meisjes moeten worden betrokken** bij de digitale transformatie. Momenteel is slechts 18,9% van de IT-specialisten een vrouw (gegevens Europese Commissie 2023). Deze kloof leidt tot aanzienlijk economisch verlies en ondermijnt de algemene emancipatie van vrouwen. In deze context is het essentieel om de behoeften van de ondernemingen op het gebied van digitale vaardigheden en het opleidingsaanbod in brede zin samen te brengen. De **vrijwillige samenwerking van de verschillende publieke** (federale staat, gewesten en gemeenschappen) en **private actoren** (ondernemingen, onderwijsinstellingen op alle niveaus, opleidingscentra, organisatoren van niet-reguliere digitale opleidingen, enz.), met respect voor ieders respectieve bevoegdheden, is essentieel om best practices te identificeren, synergiën te creëren, middelen te rationaliseren en overlapping van initiatieven te vermijden. In dit opzicht zou een **e-inclusieplan** kunnen worden ontwikkeld.

Federale strategie inzake data-economie

Gegevens vormen de kern van de digitale transformatie. De exponentiële groei van de gegenereerde gegevens, in combinatie met de verwerkingscapaciteiten en de gebruiksmogelijkheden ervan, hebben de ontwikkeling van digitale toepassingen en innovatie in alle sectoren enorm bevorderd. De gegevens zijn essentieel voor start-ups en kleine en middelgrote ondernemingen die digitale producten en diensten willen ontwikkelen. Ze zijn ook onontbeerlijk om systemen en algoritmes gebaseerd op artificiële intelligentie te voeden. Gezien deze uitdagingen zal het nodig zijn om **een federale strategie voor data-economie** te definiëren die, rekening houdend met de verdeling van de bevoegdheden en wettelijke bepalingen in België en het Europese regelgevende kader, ervoor moet zorgen dat de beschikbaarheid, de opslag, de uitwisseling, het delen en het gebruik van gegevens

op een verantwoordelijke en veilige wijze worden bevorderd, met name binnen de industrie, de wetenschappelijke gemeenschap, het maatschappelijk middenveld en de overheidsadministratie.

Digitale veiligheid

Op 18 oktober 2024 zal de wet tot omzetting van de Europese richtlijn 2022/2555 van 14 december 2022 betreffende maatregelen voor **een hoog gezamenlijk niveau van cyberbeveiliging** in de Unie te waarborgen in werking treden. Deze wetgeving beïnvloedt met name **de sector van gekwalificeerde verleners van vertrouwensdiensten**.

Op 18 oktober 2024 treedt ook de wet tot omzetting van Richtlijn 2022/2557 CER (Critical Entities Resilience) in werking, waarin verleners van **vertrouwensdiensten** in de sector van **kritieke entiteiten** worden aangewezen. Een van de belangrijkste veranderingen betreft de oprichting van **een Europese digitale identiteitsportefeuille** waarmee elke Europese burger of inwoner zich kan identificeren of bepaalde persoonlijke gegevens kan bevestigen. Daarnaast zullen nieuwe vertrouwensdiensten zoals **de gekwalificeerde elektronische handtekening op afstand en de gekwalificeerde elektronische zegel op afstand** worden geïntroduceerd.

Het **toezicht op de Belgische elektronische portefeuilles** en het voortdurende toezicht op de bestaande en nieuwe vertrouwensdiensten zullen onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen. Het verstrekken van passende **begeleiding** en een **sensibiliseringscampagne** over strengere veiligheidsvereisten voor Belgische verleners van vertrouwensdiensten zouden moeten helpen om hun concurrentievermogen te versterken, in het bijzonder door een betere kennis van best practices. De herziening van de eIDAS-verordening (EU) 910/2014 zal onvermijdelijk leiden tot een toename van het gebruik van vertrouwensdiensten, wat winsten zal genereren die verleners van vertrouwensdiensten kunnen investeren om te innoveren in de sector en burgers steeds meer doeltreffende en veilige diensten zullen kunnen aanbieden.

Consumentenbescherming binnen de digitale economie

Artificiële intelligentie ontwikkelt zich in een hoog tempo. De EU “Artificial Intelligence Act” en de “Digital Services Act” zijn reeds belangrijke stappen teneinde de veiligheid van AI systemen te verzekeren en de risico's voor consumenten te verkleinen. Niettemin moet worden onderzocht of en hoe de bestaande **consumentenwetgeving** moet worden aangevuld, om **specifieke praktijken**, zoals dark patterns en prijspersonalisatie, aan te pakken teneinde een hoog niveau van consumentenbescherming in stand te houden.

Een ander fenomeen is publiciteit via sociale media. De Europese wetgeving legt reeds een kader vast waaraan **content creators** zich moeten houden bij het verspreiden van commerciële boodschappen. Het correct toepassen van deze wetgeving alsook de manier waarop deze commerciële boodschappen moeten worden gelabeld blijft echter een uitdaging. Een uniforme Europese benadering is nodig om een gelijk speelveld te creëren doorheen de Europese Unie, teneinde de verwarring en ambiguïteit bij zowel **influencers** als consumenten aan te pakken.

Onze maatschappij wordt ook geconfronteerd met de opkomst van kwantumtechnologie. **Kwantumtechnologie** bouwt voort op de recente evolutie in de metrologie, waarbij de oude “fysieke” standaarden zijn vervangen door “kwantumstandaarden” die zijn gebaseerd op de fundamentele constanten van de natuur, waardoor metingen met een veel grotere nauwkeurigheid mogelijk zijn, met verreikende nieuwe toepassingen in een breed scala van technologieën, waaronder geneeskunde, biotechnologie, financiën en energie.

De sleutel tot de commerciële toepassing van kwantumtechnologieën ligt in het opzetten van een geschikte test- en kalibratie-infrastructuur om de kwaliteit van de metingen en hun internationale equivalentie te garanderen. Het metrologielaboratorium, dat atoomklokken (eerste kwantumsensor) en een kwantumelektrische referentie heeft, is de basiskennis. **Investeren in een nationaal test-, karakteriserings- en kalibratielaboratorium dat kwantumtechnologieën gebruikt**, verbetert niet alleen de precisie, de betrouwbaarheid en het concurrentievermogen van de Belgische industrieën, maar draagt ook bij tot duurzame ontwikkeling en gaat maatschappelijke uitdagingen aan.

3. Modernisering van de postsector

De **postale sector** heeft de afgelopen jaren sterke veranderingen gekend. Brievenpost is sterk dalende, terwijl e-commerce een enorme boost heeft gekend (66% van de omzet in de sector komt uit e-commerce anno 2023, een vervijfvoudiging tot 362 miljoen stuks tussen 2010 en 2022¹¹). Ondanks de sterk gewijzigde maatschappij, werd de Europese Postrichtlijn an sich sinds 1997 niet meer aangepast. Er is een consensus onder de lidstaten om hier op korte termijn werk van te maken, aangezien de postsector een niet te onderschatten rol speelt in de maatschappij en dit op economisch¹², sociaal¹³ en duurzaam vlak.

Ingevolge Europese wetgeving, geniet de consument van een hoog beschermingsniveau wanneer hij **online goederen en diensten koopt**, onder andere door het bestaan van een herroepingsrecht. Zonder afbreuk te doen aan deze rechten, moet er een reflectie komen over hoe ondernemingen en consumenten kunnen worden aangezet om duurzamere keuzes te maken voor zowel de levering als het terugzenden van goederen teneinde de negatieve impact op het milieu te verkleinen. Een Europese studie die o.a. de impact van meer milieuvriendelijke terugzendopties op de consumentenrechten evalueert, moet identificeren welke maatregelen aangewezen zijn.

Er moet een reflectie komen over hoe ondernemingen en consumenten kunnen worden aangezet om duurzamere keuzes te maken voor zowel de levering als het terugzenden van goederen.

Tenslotte dient erop gewezen te worden dat de afgesloten **beheersovereenkomsten met bpost** respectievelijk aflopen op 31/12/2026 (voor de diensten van algemeen economisch belang) en 31/12/2028 (voor de universele dienstenverplichting).

Het is zaak om tijdig voorbereidingen te kunnen treffen indien deze vernieuwd moeten worden. Er kan in dit kader ook onderzocht worden hoe de huidige postdiensten een **nieuwe invulling** kunnen krijgen, bijvoorbeeld als nabijheidsbureau om mensen te ondersteunen bij hun digitale vragen en problemen. Rekening houdende met deze evoluties, werd binnen de FOD Economie alvast een nieuwe dienst Postale Reglementering opgericht, die de minister van Post kan adviseren en ondersteunen in diens beleid, naast de sectorregulator.

Het is zaak om tijdig voorbereidingen te kunnen treffen indien deze vernieuwd moeten worden. Er kan in dit kader ook onderzocht worden hoe de huidige postdiensten een **nieuwe invulling** kunnen krijgen, bijvoorbeeld als nabijheidsbureau om mensen te ondersteunen bij hun digitale vragen en problemen. Rekening houdende met deze evoluties, werd binnen de FOD Economie alvast een nieuwe dienst Postale Reglementering opgericht, die de minister van Post kan adviseren en ondersteunen in diens beleid, naast de sectorregulator.

11 Mededeling van de Raad van het BIPT van 21 november 2023 betreffende het observatorium van de markt voor postactiviteiten in België voor 2022.

12 In het hypothetische geval van de volledige afwezigheid van postinfrastructuur van aangewezen operatoren, zou dit voor EU-landen een mediane daling van 9,3 % van het jaarlijkse bbp van het land betekenen. Bron: Analyse PostEurop van UPU: "EU estimation based on the State of the Postal Sector".

13 1,8 miljoen mensen werken in de postale sector in de EU. Volgens cijfers van het BIPT waren er op 30/06/22 in België 34.329 vaste loontrekkenden in de sector actief. Bron: Mededeling van de Raad van het BIPT van 21 november 2023 betreffende het observatorium van de markt voor postactiviteiten in België voor 2022.

4. Strategische bedrijfstakken

De monitoring van strategische bedrijfstakken verloor in het verleden aan belang. Echter, de uitdaging op vlak van strategische autonomie, economische veiligheid en concurrentievermogen plaatsen de analyse van strategische sectoren en ecosystemen opnieuw hoog op de agenda. Het **samenbrengen van de spelers** uit de netwerkindustrieën met het Belgische bedrijfsleven en het promoten van onze Belgische industrie in het buitenland is bovendien belangrijk. Enkele bedrijfstakken verdienen bijzondere aandacht omwille van hun impact op de wendbaarheid van onze economie, zowel direct als indirect (bijvoorbeeld innovatie spillovers).

De uitdaging op vlak van strategische autonomie, economische veiligheid en concurrentievermogen plaatsen de analyse van strategische sectoren en ecosystemen opnieuw hoog op de agenda.

Een bijzondere rol is weggelegd voor de defensie-industrie. Gezien de hoge geopolitieke spanningen aan de grenzen van Europa is het essentieel om de Technologische en Industriële Defensiebasis (TIDB) in België te ontwikkelen zodat ze een solide en blijvende bijdrage kan leveren aan het versterken van de Europese en NAVO industriële defensiecapaciteit. Defensie-aankopen blijken bovendien een katalysator voor innovatie en economische return. De overheid moet het **inzetten/betrekken van de Belgische industrie in het kader van de materiaalbehoeften van defensie** faciliteren. Concreet kunnen we dit doen door coördinatie bij de Defence Industry & Research Strategy (DIRS), het beheren van het National Focal Point voor het Europees Defensie Fonds en informatiedeling in het kader van overheidsopdrachten van Defensie en NAVO verder uit te bouwen.

De farmasector is een belangrijke sector voor de Belgische economie op vlak van toegevoegde waarde, tewerkstelling, innovatie en buitenlandse handel. Het Observatorium voor de farmaceutische industrie analyseert en evalueert de concurrentiepositie van de sector. Het is nodig gevolg te geven aan de aanbevelingen uit hun rapporten om het concurrentievermogen van de sector te bestendigen.

De ondersteuning van de Belgische luchtvaartindustrie, onder andere wat betreft onderzoek en ontwikkeling, via het (co-) beheer binnen het federaal luchtvaartplatform, van de federale steundossiers (in samenwerking met de POD Wetenschapsbeleid - Belspo) helpt België op de kaart te zetten van de Europese luchtvaartindustrie, en is bijgevolg van strategisch belang naar de toekomst toe, zonder de uitdagingen van de klimaat- en energietransitie uit het oog te verliezen.

Wat de agrovoedingssector betreft, moeten, na overleg tussen alle schakels van deze sector, de vastgestelde maatregelen verder worden goedgekeurd en uitgevoerd, met name op het gebied van:

- de transparantie van de productiekosten van de landbouwproducenten (op basis van een versterking van de rol en de expertise van het Prijzenobservatorium),
- een beter regelgevend kader voor contractuele praktijken in de sector, evenals buitensporige promotie
- en ondersteuning van de verschillende landbouwsectoren door de ontwikkeling van een gids voor goede contractuele praktijken en de oprichting van een referentiepunt.

Ook in de context van de regelgeving voor voedingsmiddelen moet de voedingsindustrie beter worden verdedigd. De etikettering van producten, en meer bepaald van voedingsmiddelen, is een belangrijke bekommernis en de FOD Economie heeft een rol te spelen in het garanderen van eerlijke praktijken, niet alleen voor leveranciers maar ook voor consumenten. Transparante etikettering en harmonisatie op EU-niveau zijn belangrijk.

KEY TAKEAWAYS

Netwerksectoren (bijvoorbeeld energie en telecom) zijn niet alleen belangrijk voor het economisch weefsel en de ondersteuning van de economische activiteit, ze zijn daarnaast ook een belangrijke factor inzake tewerkstelling.

- Er is nood aan een strategische visie en actieplan inzake investeringen in netwerkinfrastructuur om de transitie te bevorderen.
- Er moet gewerkt worden aan een multivectoriële energievisie. Het NEKP kan daarbij een handvat zijn.
- De opvolging van klimaat- en energiedoelstellingen moet worden verzekerd met behulp van nieuwe te ontwikkelen statistieken.
- De opvolging van de bevoorradingszekerheid blijft cruciaal.
- Voor een versnelde energietransitie moet verder ingezet worden in de productie van offshore-energie en waterstof;.Structurele financiering voor innovatie en het ontwikkelen van nieuwe technologieën is noodzakelijk;.De verdere uitbouw van de digitale economie vereist continue aandacht voor een performant telecomnetwerk.
- Kennis, skills maar ook omkadering bij de digitale transitie zijn noodzakelijk.
- Digitalisering moet doorstromen naar alle burgers, consumenten en ondernemingen. Een plan voor e-inclusion moet hiertoe bijdragen.
- Er dient geïnvesteerd te worden in een testlabo gebaseerd op kwantumtechnologie.
- De toekomst van de postsector in België dient verder te worden onderzocht.
- Er dient gewaakt te worden over het concurrentievermogen van enkele belangrijke Belgische strategische sectoren (onder meer defensie-industrie, farmasector, luchtvaartindustrie en landbouw- en voedingssector).

Een stabiel en competitief toekomstmodel voor ondernemingen en kmo's

Een stabiel ondernemingsklimaat dat aanzet tot investeringen, innovatie en groei is belangrijk voor het concurrentievermogen van ons land.

1. Oog voor kmo's en zelfstandigen

Zoals aangegeven in de inleiding bestaat België hoofdzakelijk uit kmo's. We moeten ervoor zorgen dat **onze kmo's een correcte plaats innemen** in de Europese industriële strategie en in de ecosystemen alsook in de geïdentificeerde waardeketens die bijdragen aan de strategische autonomie van de EU.

Om de veiligheid van hun ontwikkeling te waarborgen, moeten onze kmo's worden ondersteund in hun verplichting om de Europese eisen op het gebied van cyberbeveiliging, veerkracht, artificiële intelligentie en toegang tot gegevens uit te voeren. We moeten kmo's blijven voorzien van **informatie, ondersteuning, uitwisseling van best practices en instrumenten** om de digitale en duurzame transitie te vergemakkelijken, meer bepaald op het vlak van circulaire economie. Overleg met de gewesten en stakeholders, via bestaande coördinatieorganen, blijft essentieel.

We moeten kmo's blijven voorzien van informatie, ondersteuning, uitwisseling van best practices en instrumenten

Alle **inclusieve en duurzame vormen van ondernemerschap en ambacht** moeten worden aangemoedigd, net als een passend en dynamisch regelgevend kader voor intellectuele beroepen en de ontwikkeling van een klimaat dat gunstig is voor de oprichting van start-ups en de groei van scale-ups.

We moeten verder doorgaan met **het vereenvoudigen en digitaliseren van de administratieve processen** voor kmo's, met name in het kader van de "Single Digital Gateway", en het effectieve gebruik van gegevens in de **Kruispuntbank van Ondernemingen** op alle overheidsniveaus aanmoedigen, waarbij we een beroep doen op ondernemingsloketten als betrouwbare initiator, met voortdurende aandacht voor het risico van een digitale kloof en de garantie van geïndividualiseerde hulp, in het bijzonder voor onze zelfstandigen en kmo's.

Om coherent en doeltreffend te zijn, heeft het federale kmo-beleid een transversaal karakter en moet de kmo-dimensie in de verschillende beleidsdomeinen van de federale overheid geïdentificeerd en versterkt worden. Om bij te dragen tot een geïntegreerd en transparant beleid dat de belangen van kmo's en de Belgische ondernemersdynamiek dient, moet een **nieuw federaal plan voor kmo's** worden uitgewerkt, via een wettelijk kader, dat prioriteit geeft aan het principe "Think small first".

2. Circulaire economie als economisch model

De overgang naar een **circulaire economie** is het te volgen pad naar een meer veerkrachtige en rechtvaardige toekomst. Tegen de achtergrond van slinkende natuurlijke hulpbronnen, verlies van biodiversiteit, klimaatverandering en buitensporig consumptie moeten we reageren op de huidige ecologische en economische uitdagingen door ons economisch model om te vormen naar een model dat duurzamer en leefbaarder is. Circulaire economie moet daarbij het “leitmotiv” zijn voor de toekomst van de Belgische economie. De omslag naar een circulaire economie, waarbij producten binnen een kringloop worden gemaakt en geconsumeerd is essentieel: zodoende behouden we zo lang mogelijk de waarde van grondstoffen en materialen, en beperken we zoveel mogelijk het afval.

We moeten reageren op de huidige ecologische en economische uitdagingen door ons economisch model om te vormen naar een model dat duurzamer en leefbaarder is. Circulaire economie moet daarbij het “leitmotiv” zijn voor de toekomst van de Belgische economie.

Voor onze consumenten en het milieu, maar vooral voor onze ondernemingen, en meer bepaald onze kmo's en zko's, is circulaire economie synoniem met **economische voordelen**, die kostenverlagingen, een betere beheersing van de toeleveringsketens en de verplaatsing van knowhow en banen ondersteunen. Op die manier versterken wij ook onze veerkracht in geval van meer ernstige incidenten of crises.

Onder de volgende legislatuur moeten de **werkzaamheden** zowel op Europees als intra-Belgisch niveau worden **voortgezet**. Zo is er het verzoek van de bedrijfsfederaties aan het intra-Belgische platform voor circulaire economie om een enquête te organiseren bij ondernemingen over de circulaire economie. In overleg met Statbel en op basis van de reeds beschikbare gegevens over het onderwerp, zowel op federaal niveau als op het niveau van de gefedereerde entiteiten, zal de FOD Economie een **haalbaarheidsstudie** over het onderwerp uitvoeren. Hierbij zal bijzondere aandacht worden besteed aan het minimaliseren van de administratieve lasten voor ondernemingen.

In samenspraak met stakeholders en bevoegde adviesorganen zal een nieuw **Federaal actieplan voor de circulaire economie** moeten worden opgesteld. Bijzonder aandacht is nodig voor duurzame chemie, duurzame consumptie, duurzame financiën, het duurzaam beheer van zand en aan de monitoring van de circulaire economie in België.

Bijzondere aandacht voor circulariteit en duurzaamheid is ook noodzakelijk op vlak van zandwinning. We moeten een **duurzaam economisch beleid voor zand** definiëren. Voor een duurzaam beheer van de primaire zeezandvoorraad tegen een **eerlijke prijs** moet een streng evenwicht worden gevonden tussen de zandwinningsquota, die momenteel beperkt zijn tot 3 miljoen m³ per jaar, en de ontwikkeling van industriële behoeften aan zeezand. Een **strategische planning voor zand** die rekening houdt met alle economische en milieufactoren zal zeker noodzakelijk zijn in het komende decennium. Om de duurzaamheid van de activiteit te garanderen, moet de impact ervan op het milieu voortdurend worden gecontroleerd. Dit vereist regelmatige **wetenschappelijke metingen** op zee in en rond de zandwinningsgebieden.

Het zal ook nodig zijn om een (federaal) nationaal actieplan te ontwikkelen voor **de vervanging van chemische stoffen**, om de Europese strategie voor duurzaamheid op het gebied van chemische stoffen vorm te geven. PFAS's¹⁴ zijn momenteel het meest in het oog springende voorbeeld van

¹⁴ Poly- en perfluoralkylstoffen: een groep door de mens gemaakte chemicaliën die in een groot aantal toepassingen worden gebruikt voor hun water-, vet- en vuilafstotende eigenschappen. Blootstelling aan PFAS's kan nadelige gevolgen hebben voor het milieu en de menselijke en dierlijke gezondheid.

zorgwekkende stoffen waarvoor een vervanging moet worden gevonden. Het is de bedoeling dat dit holistische plan inzet op regelgeving, financiële ondersteuning van innovatieve projecten en informatieverbreiding.

Transformatie impliceert ook nieuwe, meer verantwoorde productie- en consumptiemodellen en -praktijken die het delen aanmoedigen. In deze context zal de FOD Economie de consumenten blijven informeren en sensibiliseren voor duurzame consumptie en de kringlooeconomie, met aandacht voor de verhoging van de koopkracht, de kostprijs van consumptiegoederen over hun hele levenscyclus, consumentenrechten (bijvoorbeeld garanties), de traceerbaarheid van producten (productpaspoort) en de nieuwe Belgische herstelbaarheidsindex. Dit initiatief zal worden geïmplementeerd op een manier die consistent is met en complementair aan de acties van de gewesten, die al strategieën ontwikkelen op dit gebied. Naast de circulaire economie zal het belangrijk zijn om consumenten bewust te maken van de vele voordelen van andere duurzamere consumptiemodellen, zoals de sharing economy, de sociale economie en de economie van functionaliteit.

Het ontbreken van circulaire principes in financierings- en investeringsstrategieën leidt vandaag de dag tot het overheersen van een lineaire economie, wat schadelijk is voor duurzaamheid en economische welvaart. De FOD Economie kan bijdragen tot de verbetering van het ecosysteem van investeringen in de richting van duurzame economische activiteiten (vraag naar kapitaal, aanbod van privaat en publiek kapitaal, institutioneel kader en marktstructuur) door deel te nemen aan de onderhandelingen en de omzetting van wetgeving in deze domeinen, zoals duurzame rapporteringsverplichtingen, de Europese Taxonomie of de ontwikkeling van een Belgische strategie voor duurzame financiering.

De FOD zal de circulariteit van de Belgische economie blijven opvolgen aan de hand van de Eurostat-methodologie en andere geschikte indicatoren, in overleg met de Gewesten en sectoren, in het bijzonder het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO). Deze monitoring zal bijdragen tot de sensibilisering van de stakeholders en tot de identificatie van de belangrijkste acties en sectoren voor de overgang naar een circulaire en duurzame economie in België.

3. Een duidelijk juridisch kader

Om het economisch landschap te bestendigen en economische groei te bevorderen is het belangrijk om langetermijnperspectieven te bieden voor ondernemingen. Er is aandacht nodig voor **“better regulation”**, via de uitvoering van **regelgevingsimpactanalyses**, en met name de kmo-test.

Eerst en vooral zijn vereenvoudiging en digitalisering in dit kader belangrijk. Er moet gestreefd worden naar een **continue verbetering van de toepassingen van de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO)**, het verbeteren van de datakwaliteit en een complementaire samenwerking met overige overheidsapplicaties, bijvoorbeeld in het kader van de “Single Digital Gateway”.

Om het economisch landschap te bestendigen en economische groei te bevorderen is het belangrijk om langetermijnperspectieven te bieden voor ondernemingen.

Rapportering

In het kader van de overgang naar een circulaire economie moet op ondernemingsniveau een oplossing worden gezocht om een stabiel en samenhangend wettelijk kader voor duurzaamheid op te zetten met betrekking tot de onderwerpen krediet en financiële rapportering. Nieuwe domeinen zijn in ontwikkeling, gelinkt aan duurzaamheid en waakzaamheid van ondernemingen met betrekking tot mensenrechten.

In dit opzicht zal de omzetting van de “**Corporate Sustainability Reporting**”-Richtlijn (CSRD) snel moeten worden voltooid, aangezien België achterligt met de omzetting.

Daarnaast moet de onlangs aangenomen verordening inzake dwangarbeid worden geïmplementeerd en moet **de richtlijn inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven** zonder goldplating worden omgezet. Tot slot moeten deze werkzaamheden erop gericht zijn het doel van deze regelgevingen te halen, zonder buitensporige administratieve rompslomp. Een **single point of contact** (SPOC) voor ondernemingen met betrekking tot hun vragen over de regelgevende kaders die due diligence-verplichtingen opleggen, zal een sleutelrol spelen [naast CS3D en Forced labour is er een reeks regels van kracht of in voorbereiding waarvoor wij vragen van ondernemingen zouden kunnen ontvangen, zoals CSRD, 3TG¹⁵, batterijen, ontbossing (doorsturen naar de bevoegde autoriteiten en dus nood aan de opzetting van een effectief intra-Belgisch netwerk over dit onderwerp)].

De CSRD en due diligence zijn de uitdagingen van morgen voor ondernemingen. De begeleiding van ondernemingen, gebaseerd op expertise moet in het werk worden gesteld.

B2B

Veranderingen in consumptiepatronen naar een functionele economie en veranderingen in marktpraktijken in de distributie hebben duidelijk gemaakt dat **bepaalde aspecten van contracten tussen ondernemingen beter moeten worden gereguleerd**. Ook de hoge inflatie en de moeilijkheden in bepaalde sectoren, zoals de automobiellindustrie, de landbouw en de grootdistributie van voedingsmiddelen, hebben de onevenwichtigheden aan het licht gebracht die kunnen bestaan in de relaties tussen producenten/invoerders van producten die op de Belgische markt worden gebracht en hun groothandelaars, die soms grote investeringen moeten doen zonder enige garantie op een billijke vergoeding. Daarom moeten de bepalingen betreffende **betrekkingen tussen ondernemingen** van Boek VI van het Wetboek van economisch recht worden aangevuld en moeten de bepalingen van Boek X van hetzelfde wetboek betreffende bepaalde soorten overeenkomsten tussen ondernemingen, zoals handelsagentuurovereenkomsten, verkoopconcessies of commerciële samenwerkingsovereenkomsten, worden gemoderniseerd en verduidelijkt. Indien nodig kan worden overwogen of sectorspecifieke maatregelen voor de automobiellindustrie en bepaalde andere sectoren met een onevenwichtige situatie passend zijn.

Energienorm

Om een goed evenwicht te bereiken tussen de concurrentiekracht van ondernemingen en de koopkracht van burgers, verzekert de regering een vergelijkbare ontwikkeling met de buurlanden door de verdere implementatie van **de energienorm**. Het doel is om het federale deel van de elektriciteitsfactuur beheersbaar en aanvaardbaar te houden, in lijn met de resultaten van de gebenchmarkte

---

¹⁵ Conflictmineralen: tin, tungsten (wolfram), tantalium en goud.

energienorm. In dat kader zal men onder meer streven naar compensatie van de impact van transmissienettarieven voor bepaalde categorieën van Belgische industriële eindafnemers. Dit gebeurt indien uit een studie van de CREG blijkt dat deze verbruikers een competitief nadeel ondervinden ten opzichte van hun tegenhangers in de buurlanden. Dergelijke tariefcompensaties worden slechts toegekend op voorwaarde dat ze essentieel zijn voor bepaalde categorieën industriële afnemers om hun uitstoot van broeikasgassen te verminderen en de energietransitie te versnellen. Desgevallend, en in de mate dat de komende maanden nog geen uitvoeringsbesluit zou genomen worden, zou het aan de volgende regering toekomen om de omvang/hoogte van de beoogde vergoedingen te bepalen alsook de doelgroep van het steunregime te definiëren en de procedure volgens dewelke de vergoeding behoort te worden verleend. Er zal ook een protocolovereenkomst moeten gesloten worden tussen de netbeheerder, de CREG en de Belgische Staat teneinde de financieringsstromen te regelen. Indien eveneens nog niet gebeurd, zou een volgende regering voorafgaand aan de toepassing ervan het betreffende ontwerp regime in het licht van de Europese staatssteunregels met de Europese Commissie moeten aftoetsen.

4. Ruimte bieden voor innovatie

Een systeem voor de bescherming van **intellectuele eigendom** (octrooien, aanvullende beschermingscertificaten, handelsmerken, tekeningen en modellen, auteursrecht en naburige rechten, geografische aanduidingen, kwekersrechten) is essentieel om een klimaat te behouden dat gunstig is voor investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie, en dus om innovatieve ondernemingen te ondersteunen en aan te trekken. Immateriële activa zoals octrooien zijn steeds belangrijker in de huidige kenniseconomie.

In deze context is het op EU-niveau belangrijk om de huidige versnippering van het Europese stelsel voor intellectuele eigendom als gevolg van uiteenlopende nationale praktijken met betrekking tot **aanvullende beschermingscertificaten (ABC)** te verminderen en een eenvormig ABC te creëren dat het eenheidsoctrooi aanvult, rekening houdend met de behoeften van de gebruikers en met inachtneming van de samenhang van het eenheidsoctrooistelsel en het eengemaakt octrooigerecht. De invoering van een coherent systeem van **dwanglicenties** voor octrooien op EU-niveau zou ook helpen om de veerkracht van de EU en haar lidstaten te verbeteren in geval van een crisis (denken we bijvoorbeeld aan de vaccins tijdens de Covid-19-crisis).

Op Belgisch niveau is het belangrijk om maatregelen te treffen ter ondersteuning van **de toegang** tot intellectuele-eigendomssystemen voor innovatieve ondernemingen, meer bepaald kmo's, universiteiten en onderzoekscentra. We moeten ook kijken naar maatregelen die kunnen worden genomen in samenspraak met financiële instellingen die in België actief zijn om de financiële waarde van immateriële activa die worden beschermd door intellectuele eigendomsrechten te verhogen. Om een klimaat te bevorderen dat gunstig is voor investeringen in innovatieve activiteiten in België, moet ten slotte een **kenniscentrum** worden opgericht voor de alternatieve **geschillenregeling** met betrekking tot intellectuele eigendomsrechten.

De **administratieve vereenvoudiging** van de **éénmalige innovatiepremie**, evenals het geven van een blijvend karakter eraan, is noodzakelijk. Door de huidige grenzen te vereenvoudigen zou het mogelijk zijn de werklast van bedrijven te verminderen, de ongelijkheid ten nadele van kleinere bedrijven weg te nemen en meer eerlijkheid tussen werknemers te introduceren.

De relevantie en impact van de acties van de **collectieve centra** ten gunste van de technologische concurrentiekracht van hun aangesloten bedrijven groeit sterk met de mondialisering en de veelzijdig-

dige omgeving waarin ze leven. Door hen ons beleid kenbaar te maken, kunnen zij daarop inspelen. De regering kan bijkomend inzetten op projecten die aanvullend zijn aan de regelgeving, maar die de maatschappij ten goede komen. Denk aan circulariteit in de bouw ...

Normalisatie speelt een cruciale rol bij het definiëren van een **technisch raamwerk** dat is aangepast aan de behoeften van bedrijven en bij het integreren van antwoorden op maatschappelijke uitdagingen, en dus in het streven naar een meer duurzame, circulaire economie. Er is ook steun nodig voor **prenormalisatie** die de technische kennis ontwikkelt die essentieel is voor het opstellen van relevante normen die veerkracht, duurzaamheid en circulariteit bevorderen. Verder moeten kmo's ondersteund worden via **Normen-Antennes** die hen informeren over de geldende of geplande normen, en over de juiste manier om deze toe te passen. Zowel de prenormalisatie als de Normen-Antennes worden uitgevoerd door **collectieve sectorale onderzoekscentra** die op zichzelf een uniek en essentieel instrument vormen voor de concurrentievermogen van Belgische bedrijven in de betrokken sectoren (bijvoorbeeld bouw, technologie, textiel ...).

Tot slot is technologische innovatie ook essentieel voor het bereiken van klimaatneutraliteit tegen 2050. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) benadrukt de noodzaak om de ontwikkeling van schone energietechnologieën te versnellen, vooral voor zware industrie en langeafstandstransport. Europa, inclusief België, moet investeren in innovatie om zijn mondiale concurrentiepositie te behouden. De energietransitie vormt dus zeker ook een economisch vraagstuk. Op federaal niveau ondersteunt **het Energietransitiefonds** sinds 2017 onderzoek en ontwikkeling binnen federale energiebevoegdheden maar de financiering na 2025 is onzeker. Ook **specifieke oproepen voor innovatieve waterstofprojecten**, gefinancierd met EU-middelen in het kader van het Belgische Na-

tionaal Plan voor Herstel en Veerkracht, hebben momenteel géén extra budget voor de toekomst. De **structurele financiering van het Energietransitiefonds** en de innovatieve projectoproepen, is echter cruciaal voor de energietransitie en de Belgische concurrentiepositie op het gebied van O&O en innovatie.

Tot slot is technologische innovatie ook essentieel voor het bereiken van klimaatneutraliteit tegen 2050.

Daarnaast is België een toonaangevend land op het gebied van **nucleair onderzoek en ontwikkeling**, met sterke expertise in het veilig beheren van radioactief afval en gebruikte splijtstof. We moeten blijven investeren in het behoud van deze expertise om een hoog veiligheidsniveau te waarborgen en toekomstige generaties te ontlasten. België blijft internationaal onderzoek doen naar innovatieve oplossingen voor hoogradioactief afval en de ontmanteling van kerncentrales en streeft naar het behoud van de productie van radio-isotopen. Een belangrijk lopend project is de bouw van MYRRHA, een nucleaire onderzoeksinfrastructuur van Europees belang. Daarnaast heeft de federale regering een langetermijnprogramma voor onderzoek naar kleine modulaire reactoren (SMR) opgestart, waarvoor 100 miljoen EUR werd vrijmaakt tot 2028 om een onderzoeksprogramma ter waarde van 175 miljoen EUR om rekening te houden met de verwachte bijdrage van de andere partners in het toekomstige SMR-consortium. De volgende regering zal strategische beslissingen moeten nemen om deze twee ambities – de ontwikkeling van innovatieve oplossingen voor hoogradioactief afval en de industrialiseren van kleine modulaire reactoren – verder te zetten. België werkt ook aan nucleaire fusie-energie in samenwerking met EURATOM en andere lidstaten.

5. Overheidsopdrachten

De overheid is een belangrijke investeerder en aanbestedder van werken, leveringen en diensten. Bovendien kunnen overheidsaankopen en -investeringen ook een katalysator voor innovatie, verduurzaming en digitalisering zijn. De economie kan door middel van bewuste en gerichte overheidsopdrachten gestimuleerd worden. Een strategische, federale leidraad voor overheidsopdrachten die de ondersteuning van bedrijven en de economie centraal plaatst en oog heeft voor eisen die beantwoorden aan de ecologische uitdagingen, versterkt de weerbaarheid van onze economie en zorgt ervoor dat ondernemingen worden meegenomen in de transitie. Bijzondere aandacht voor toegang tot overheidsopdrachten voor kmo's en sensibilisering hieromtrent blijft noodzakelijk. De FOD Economie beschikt hiervoor over specifieke instrumenten die de ondernemingen kunnen ondersteunen, met name de erkenning van aannemers die een cruciale rol speelt om de toegang tot overheidsopdrachten mogelijk te maken. Daarnaast spelen de prijsindexen van de bouwmaterialen, de zogeheten 'Mercuriale', die door de FOD Economie maandelijks wordt gepubliceerd, een belangrijke rol bij het monitoren van het prijsverloop en worden deze ook gebruikt binnen de prijsherzieningsclausules van bouwcontracten. Bij overheidsopdrachten is het gebruik facultatief maar erg zeer breed toegepast.

De overheid is een belangrijke investeerder en aanbestedder van werken, leveringen en diensten. Bovendien kunnen overheidsaankopen en -investeringen ook een katalysator voor innovatie, verduurzaming en digitalisering zijn.

KEY TAKEAWAYS

Belgische ondernemingen moeten kunnen genieten van een stabiel ondernemingsklimaat dat aanzet tot investeringen, innovatie en groei.

- De integratie van circulaire economie in de bedrijfsmodellen is primordiaal.
- Het intra-Belgische platform voor circulaire economie blijft cruciaal in het afstemmen en samenbrengen van federale en nationale initiatieven en tilt de transitie naar een circulaire model naar een nationaal niveau.
- Op basis van een nationaal monitoringskader dient een nieuwe Federaal actieplan voor circulaire economie te worden opgesteld.
- Zand is een belangrijk economisch product (onder meer voor de bouwsector) en een strategische planning over inzetten van zand tegen een correcte prijs is noodzakelijk.
- Er moet werk gemaakt worden van een plan voor de substitutie van gevaarlijke chemische producten.
- Blijvende aandacht is nodig voor better regulation en administratieve vereenvoudiging, met specifieke aandacht voor kmo's en zelfstandigen.
- Het is zaak ondernemingen te begeleiden bij nieuwe uitdagingen en vereisten inzake duurzaamheidsrapportering.
- B2B-relaties dienen te worden omkaderd, zonder de vrije marktwerking in het gedrang te brengen.
- Er is nood aan een kmo-plan dat de belangen van de kleinste ondernemingen centraal plaatst.
- De ondersteuning door collectieve centra is belangrijk in het innovatief proces.
- Ondernemingen moeten voldoende gestimuleerd worden om te innoveren, onder meer via de innovatiepremie, maar moeten ook bescherming genieten via octrooien.
- Normalisatie biedt een technisch raamwerk en gaat hand in hand met innovatie.
- De overheid kan via een federale leidraad voor overheidsopdrachten ondersteuning bieden aan ondernemingen en bijdragen aan de dubbele transitie.

Consumentenbescherming en een rechtvaardige, inclusieve transitie

De digitale en duurzame transitie vergt heel wat inspanningen maar is de sleutel tot een welvarende economie. Het is echter belangrijk dat deze transitie rechtvaardig en inclusief gebeurt. Dit werd ook bevestigd in het jaarlijks “Verslag Werkgelegenheid-Concurrentievermogen” van de Centrale Raad van het Bedrijfsleven. De dubbele transitie krijgt een derde luik: de sociale pijler. Niemand mag in de transitie uit de boot vallen (leave-no-one-behind-principe). Dit vereist ook de ontwikkeling van openbare statistieken met meer uitsplitsingen, met name: (1) de bevolking naar leeftijd, geslacht, inkomensniveau, opleiding, ... (2) de ondernemingen naar sector, grootte, producten, ...

De dubbele transitie krijgt een derde luik: de sociale pijler. Niemand mag in de transitie uit de boot vallen (leave-no-one-behind-principe).

1. Een bewuste consument

Digitale technologie en informatieverbreiding worden sneller, maar ook gevaarlijker. Dat maakt de consument kwetsbaarder. De vorige regering heeft een evaluatie van de bemiddelingsdiensten voor consumenten uitgevoerd. Deze evaluatie, in combinatie met de lancering van het Consumerconnect-platform, dat **alle consumenteninformatie** op één site samenbrengt, benadrukte de behoefte aan meer integratie van deze bemiddelingsdiensten en de wenselijkheid om de sectorale ombudsmannen te versterken. De verdere **uitbouw van Consumerconnect met meer thema's** inzake consumentenbescherming en de **integratie van andere FOD's** (bijvoorbeeld mobiliteit en volksgezondheid) en **ombudsdiensten** waarbij **rechtstreeks klacht** kan ingediend worden, is noodzakelijk om de economische regelgeving beheersbaar te houden voor de consument. Consumerconnect dient bovendien verder te worden geoptimaliseerd, onder meer via artificiële intelligentie, zodat consumenten snel en makkelijk een kwalitatief antwoord kunnen vinden op hun vragen en tegelijk de nodige acties kunnen stellen (melding maken, klacht indienen, vraag stellen).

Digitale technologie en informatieverbreiding worden sneller, maar ook gevaarlijker. Dat maakt de consument kwetsbaarder.

Een goede **afhandeling van geschillen** is in dit kader eveneens belangrijk. Op Europees niveau wordt gewerkt aan de verbetering van de richtlijn inzake alternatieve geschillenregeling.

Om consumenten in staat te stellen een snelle en doeltreffende oplossing te vinden voor geschillen die kunnen ontstaan in het kader van hun contracten met ondernemingen, zullen de manier waarop de Consumentenombudsdienst als residuaire dienst functioneert en de interactie met de andere sectorale diensten worden aangepast.

Om burgers te helpen geïnformeerde keuzes te maken en in het bijzonder om misinformatie en de toename van “fake news” tegen te gaan, is het ook essentieel om moderne communicatie te ontwikkelen die is afgestemd op de doelgroepen

2. Betaalbare prijzen

Betaalbare prijzen dragen bij aan de koopkracht en de welvaart. Om de energietransitie te laten slagen, is het essentieel dat **energie betaalbaar blijft voor zowel huishoudens als bedrijven**, aangezien energie een fundamenteel recht is dat voor iedereen toegankelijk moet zijn. Volgens de energiearmoedebarmeter¹⁶ van de Koning Boudewijnstichting verkeerden 20,6% van de Belgische huishoudens in 2021 in energiearmoede en dit aandeel is sinds 2009 slechts licht gewijzigd. Het bestaan van onder andere **een federaal sociaal tarief voor energie** beschermt echter de meest kwetsbare huishoudens tegen **energiearmoede** door het gewicht van hun energierekening te beperken. Ook het verslag van de Nationale Bank van 2022¹⁷ bevestigt dat het sociaal tarief de koopkracht verhoogt en een rechtstreeks positief effect heeft op de inflatie, aangezien energie een groter aandeel van het budget inneemt ten opzichte van gezinnen in de hogere inkomensklasse. De federale maatregelen dragen op deze wijze bij aan de energietransitie omdat zij ervoor zorgen dat de burgers meer financiële ademruimte krijgen om te investeren. Het versterken van de verschillende federale energiefondsen en het uitwerken van een holistische samenwerking tussen verschillende niveaus moet toe laten om het principe van ‘leave no one behind’ waar te maken. De toekomstige regering moet haar inspanningen voortzetten om kwetsbare burgers te ondersteunen door vastberaden te blijven investeren in federale maatregelen.

Ook moeten concrete maatregelen worden genomen om de **digitale kloof te dichten, zoals het actualiseren van de kenmerken van het sociaal internetaanbod** aan de prijzen en snelheden van de mediane consumptie. De technische en economische kenmerken van **het sociaal internetaanbod** kunnen door de Koning worden herzien als ze minder doeltreffend worden geacht door veranderingen in de marktsituatie, prijzen of behoeften van de gebruikers, om ervoor te zorgen dat digitale inclusie wordt gewaarborgd.

Het bepalen van een “juiste” **prijs voor geneesmiddelen** is van belang voor zowel de sociale zekerheid als de farmaceutische bedrijven die de geneesmiddelen op de markt brengen en draagt bij tot de toegang tot en de beschikbaarheid van geneesmiddelen. De komende jaren moet bijkomend ingezet worden op onderzoek naar paramedische dienstverlening met het oog op het in kaart brengen van eventuele disfuncties in de marktwerking, met bijvoorbeeld bijzondere aandacht voor de markt van de hoorapparaten, voor tandheelkundige labo’s, voor rust- en verzorgingstehuizen, etc.

3. (Toegang tot) financiële dienstverlening

Als antwoord op de klimaatverandering en de mogelijke natuurrampen die ermee gepaard gaan, moet een duurzame oplossing worden gezocht om de verzekerden te beschermen met het oog op een **volledige vergoeding van de schade veroorzaakt door deze natuurrampen**. De besprekingen met de **gewesten** moeten worden voortgezet met het oog op het opzetten van een alomvattend vergoedingssysteem voor de slachtoffers van deze rampen.

Verder moet er meer aandacht worden besteed aan het risico op **financiële uitsluiting van consumenten**. Elke consument moet een gegarandeerde toegang hebben tot **basisbankdiensten**. Bovendien moet ook aandacht zijn voor de toegang tot cash, zoals uiteengezet in het Voorstel van Veror-

¹⁶ <https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede-2021>

¹⁷ https://www.nbb.be/doc/ts/publications/nbbreport/2022/nl/t1/verslag2022_ti_volledig.pdf

dening betreffende de hoedanigheid van wettig betaalmiddel van eurocontanten, en bijgevolg het opvolgen en voorkomen van de verdere afbouw van cashautomaten. Het akkoord over **de toegang tot geldautomaten** gesloten tussen de federale regering en de Belgische federatie van de financiële sector, Febelfin en Batopin, zal uiterlijk op 30 juni 2027 beoordeeld moeten worden op zijn werking, doeltreffendheid en effecten. Er zal ook rekening moeten worden gehouden met het onderzoek van de Belgische Mededingingsautoriteit, met name om na te gaan of het Batopin-programma in overeenstemming is met het mededingingsrecht.

Er is nood aan maatregelen tot stimulering van financiële inclusie alsook educatie van de consument, in het bijzonder van kwetsbare groepen van consumenten. In het kader van de **strijd tegen overmatige schuldenlast** moeten op federaal niveau specifieke en terugkerende middelen worden toegekend ter ondersteuning van **preventieprojecten** zoals de organisatie van informatiecampagnes voor het grote publiek. Dit moet met name gebeuren door de indexering van de bijdragen die moeten worden betaald in het kader van de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen.

4. Markttoezicht

Een belangrijke manier om de consumenten te beschermen en de eerlijke concurrentie op de Belgische markt en de concurrentiepositie van Belgische bedrijven te waarborgen, is het **markttoezicht op de veiligheid en conformiteit van producten en diensten**.

Maatschappelijke trends zorgen er ook voor dat de FOD Economie zijn (controle)aanpak moet vernieuwen. Het is een grote uitdaging voor het markttoezicht om binnen een context van maatschappelijke veranderingen (bijvoorbeeld toename e-commerce) voldoende snel en accuraat op te treden tegen niet conforme producten. Terwijl het (beperkte) toezicht in de klassieke economische keten nodig blijft, moet er bijkomend toezicht ontwikkeld worden op online verkoop en de rechtstreekse invoer naar de consument. Dit vereist een verdere automatisatie van het controleproces, een continue implementatie van **nieuwe digitale technieken** in het proces (bijvoorbeeld fictieve eID's voor controlediensten) en een gevoelige **uitbreiding van de controlecapaciteit** inclusief het testen in laboratoria, controlebevoegdheden die een onmiddellijke stopzetting van overtredingen mogelijk maken, performante dossierbeheerssystemen en communicatiesystemen over niet-conforme producten (bijvoorbeeld oprichten van een systeem voor de publicatie van terugroepingen van producten, uit-de-handelnames van producten).

Maatschappelijke trends zorgen er ook voor dat de FOD Economie zijn (controle)aanpak moet vernieuwen.

Veiligheid

Bijzondere aandacht inzake veiligheid is nodig voor bepaalde producten en diensten.

Eerst en vooral kunnen **energie-installaties** niet worden genegeerd in ons dagelijks leven, zowel privé als professioneel, gezien hun noodzaak op verschillende gebieden: productie, transformatie, vervoer, distributie en gebruik van energie. Ze blijven een mogelijke bron van risico's voor personen en goederen, waarvoor regelgevende veiligheidsmaatregelen nodig zijn.

Het opleggen van sancties op dit gebied moet administratief vereenvoudigd worden; het verderzetten van projecten voor de administratieve herstructurering van de betreffende wetgeving (bijvoorbeeld versterking van de grondslagen, werking van erkende instanties, inspecties bij huisverkoop, enz.); het opzetten van een register van inspecties van elektrische installaties door erkende instanties en het synchroniseren van de gedeelde bevoegdheden van de betreffende wetgeving (bijvoorbeeld AREI).

Ook de strijd tegen **illegale handel in vuurwerk vormt** een bijzonder aandachtspunt bij markttoezicht. De Pyro-pass is een document dat personen met gespecialiseerde kennis formeel, duidelijk en ondubbelzinnig identificeert op Benelux-niveau. Echter, een knelpunt is de opslag van inbeslaggenomen vuurwerk en de tijdige vernietiging ervan. Er is nood aan voldoende veilige opslagcapaciteit van dit vuurwerk en een jaarlijkse vernietiging ervan. Dit moet geregeld worden via een permanente regeling die het huidige samenwerkingsprotocol tussen de federale overheidsdiensten Justitie, Economie en het Ministerie van Defensie vervangt. In het ideale geval wordt gezorgd voor een eigen opslagplaats in beheer van de federale overheid en een raamcontract met een vernietiger.

Metrologie

Verder moet worden opgemerkt dat nieuwe technologieën ook onderzoek naar nieuwe meet- en controletechnieken vereisen.

Bij het **laden van de batterijen van elektrische voertuigen wordt gebruik gemaakt van laadpalen en laadinstallaties**, die de geleverde hoeveelheid energie meten. Er is echter nog geen Europese consensus over de hiervoor te gebruiken meet- en controlemethodes. Het is noodzakelijk voor het verzekeren van een goed werkende interne markt binnen de Europese Unie dat de essentiële technische eisen (in het bijzonder inzake de herijkverplichtingen van laadpalen) dezelfde zijn in alle Europese lidstaten. Het ontwikkelen van de nodige kennis ter zake is nodig om te kunnen wegen op de totstandkoming van een algemeen Europees wetgevend kader waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van de Belgische industrie en onze positie als doorvoerland via onze havens en wegeninfrastructuur.

Bij het leveren van water, gas en elektriciteit wordt hiervoor gebruik gemaakt van **nutsmeters**, die de geleverde hoeveelheid **water, gas en elektrische energie** meten. De **nieuwe digitale nutsmeters** die sinds kort werden ingevoerd kaderen in een algemene trend, gekend als "Metrologie 4.0" als onderdeel van "Industrie 4.0": de integratie van digitale technologie in productie- en fabricageprocessen. De nauwkeurigheid, efficiëntie en betrouwbaarheid van meetprocessen wordt verbeterd en connectiviteit maakt real-time gegevensverzameling, -analyse en -deling mogelijk, waardoor processen kunnen worden geoptimaliseerd ten voordele van zowel de industrie als de consument. Het ontwikkelen van en extra investeren in adequate metrologische controlemethodes -en het toepassen ervan- voor deze digitale nutsmeters is absoluut noodzakelijk om het vertrouwen van de gebruikers ervan te behouden en verdere uitrol en toepassing van deze nieuwe technologische mogelijkheden te verzekeren.

Accreditatie

We willen er blindelings op kunnen vertrouwen dat de kwaliteit van producten en diensten in orde is, dat bloeduitslagen correct zijn, dat vlees niet te veel bacteriën bevat, dat roltrappen veilig zijn, dat elektrotechnici deskundig handelen ... Dat kan alleen als certificaten en rapporten waarmaken wat ze beloven en dit in een systeem dat grensoverschrijdend werkt. Het **accrediatieattest**, afgeleverd door BELAC, is het formele bewijs van competentie van een onderneming of instelling uitgegeven door een onafhankelijke derde partij. Doordat meer en meer activiteiten worden onder accreditatie gebracht blijkt des te meer de nood aan een sterke accreditatiedienst.

Economische inspectie

De Economische inspectie speelt een essentiële rol in de bescherming van onze consumenten en ondernemingen tegen oneerlijke praktijken. De Economische Inspectie is onmisbaar in de uitvoering van de doelstellingen en het beleid van de minister. Er kunnen onderzoeken worden gevoerd in sectoren die de goede werking van onze economie schaden.

Onder impuls van zowel de Belgische als Europese wetgever is de regelgeving inzake consumentenbescherming de afgelopen jaren in veel domeinen uitgebouwd of verder uitgediept. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan strengere regels voor platformbedrijven (zoals sociale media en online marktplaatsen), een verordening die voorziet in specifieke regels voor laadpalen, de verplichting om zowel elektronisch als cash te kunnen betalen en striktere regels inzake aankondigingen van prijsverminderingen. Deze tendens zal zich ook verderzetten in de toekomst. **Een sterke Economische Inspectie is nodig** teneinde voldoende toezicht te kunnen uitvoeren op de handhaving van de (steeds evoluerende) economische reglementering. Een goede wisselwerking tussen het opmaken en evalueren van reglementering en handhaving is in deze cruciaal.

De Economische Inspectie blijft inzetten op een brede aanwezigheid over de verschillende economische sectoren heen en legt haar prioriteiten waar de nood het hoogst is. Bijkomende bevoegdheden noodzaken echter bijkomende versterking en expertise. Ook op het wegwerken van juridische en praktische belemmeringen in de **samenwerking met andere overheidsdiensten** met overlappende of complementaire bevoegdheden, bijvoorbeeld inzake green claims, moet ingezet worden.

De Economische Inspectie streeft naar maximale **regularisatie van inbreuken**. Doordat ze sinds kort zelf administratieve sancties kan opleggen en deze kan publiceren, kan ze echter ook zorgen voor een effectievere naleving van de economische wetgeving. Een sterke Economische Inspectie kan ervoor zorgen dat consumenten en ondernemingen hun rechten gewaarborgd blijven.

De **verordening** betreffende **samenwerking tussen de nationale autoriteiten** die verantwoordelijk zijn voor handhaving van de wetgeving inzake **consumentenbescherming** (SCB) moet in deze context worden gezien. De SCB vormt een solide basis voor de grensoverschrijdende handhaving van de EU-consumentenwetgeving. Er moet echter nog een aantal **verbeteringen** worden aangebracht om de **SCB-procedures** soepeler en efficiënter te maken. Met name het verlenen van bevoegdheden aan de Europese Commissie om grootschalige inbreuken met een Europese dimensie rechtstreeks te onderzoeken en te bestraffen, vergezeld van de nodige procedures en juridische waarborgen, lijkt noodzakelijk om illegale handelspraktijken van grote multinationals te bestrijden, maar de nationale autoriteiten mogen niet van hun soevereiniteit worden beroofd en deze nieuwe regels moeten in overeenstemming zijn met handhavingsmechanismen die in andere EU-rechtshandelingen zijn vastgesteld. Overwogen moet worden om eveneens een clause op te nemen waarin staat dat de SCB-verordening ook van toepassing is op buiten de EU/EER gevestigde ondernemingen die zich op de interne markt richten.

KEY TAKEAWAYS

De digitale en duurzame transitie vergt heel wat inspanningen maar is de sleutel tot een welvarende economie. Het is echter belangrijk dat deze transitie rechtvaardig en inclusief gebeurt, met oog voor de bescherming van de consument.

- Bewustmaking en sensibilisering van de consument is belangrijk. Consumerconnect vormt het toegangspunt voor alle informatie voor de consument en dient verder te worden uitgebreid met alle materies die consument aanbelangt, en dit op user-friendly manier.
- Betaalbare prijzen zijn cruciaal om iedereen mee te nemen in de transitie. Het sociaal tarief energie en het sociaal internetaanbod moeten in die zin verder worden gezet.
- Productveiligheid moet op de radar blijven. Door constante technologische evoluties is er nood aan een vernieuwde aanpak op vlak van controle en toezicht.
- De accreditatiedienstverlening speelt een sleutelrol, door het toenemend belang van externe vraag naar certificaten.
- Een sterke Economische Inspectie, in lijn met de complexere economische reglementering en toenemende maatschappelijke uitdagingen, is noodzakelijk.

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnummer: 0314.595.348
economie.fgov.be